

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PRIMERJAVA USPEŠNOSTI GOSPODARSKEGA RAZVOJA IRSKE
IN SLOVENIJE**

Ljubljana, oktober 2011

GAŠPER VILFAN

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani Gašper Vilfan, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtor diplomskega dela z naslovom Primerjava uspešnosti gospodarskega razvoja Irske in Slovenije, pripravljene v sodelovanju s svetovalcem dr. Jožetom Damijanom.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
  - poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v diplomskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
  - pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisal;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega diplomskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne 29. 5. 2012

Podpis avtorja:

KAZALO

UVOD	1
1 ZNAČILNOSTI POSLOVNEGA OKOLJA IN EKONOMSKE REFORME NA IRSKEM.....	2
1.1 Irska zgodovina in čas pred vstopom v Evropsko unijo	2
1.2 Irska v Evropski uniji in dejavniki vzpona	3
1.3 Irsko gospodarstvo v zadnjih letih do nastopa sodobne svetovne gospodarske krize leta 2008	7
2 GOSPODARSTVO SLOVENIJE	13
2.1 Slovenija pred letom 1990	13
2.2 Slovenija v času tranzicije	15
2.3 Slovenija kot članica Evropske unije	18
2.4 Slovenija danes	22
3 KONKURENČNOST IRSKEGA IN SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA DANES..	25
3.1 Migracije irskega in slovenskega prebivalstva	25
3.2 Rast bruto domačega proizvoda	26
3.3 Stopnja izobrazbe	27
3.4 Neposredne tuje investicije (NTI)	28
3.5 Proračunski primanjkljaj/presežek	30
3.6 Inflacija	31
3.7 Stopnja brezposelnosti	32
3.8 Primerjava Irske in Slovenije po kazalcih konkurenčnosti IMD in WEF	33
4 VPLIV SVETOVNE FINANČNE IN GOSPODARSKE KRIZE NA PROUČEVANI DRŽAVI	34
4.1 Značilnosti finančne in gospodarske krize	34
4.2 Finančna in gospodarska kriza na Irskem in v Sloveniji	35
4.3 Načini reševanja in spopadanja Irske in Slovenije s finančno in gospodarsko krizo	38
SKLEP	41
LITERATURA IN VIRI	43

UVOD

Temelj vsake države je njeno gospodarstvo. Razvitost in blaginja države se merita z razvitostjo gospodarstva in s stopnjo gospodarske rasti. Svet se vse bolj globalizira, tako da pomen gospodarskih povezovanj vedno bolj narašča. Vse bolj dinamično in čedalje bolj nepredvidljivo poslovno okolje zahteva od držav večjo prilagodljivost, zato morajo posvečati več pozornosti spremljanju tega okolja in se učinkovito prilagajati nastalim spremembam. Države morajo pravočasno zaznati in razumeti spremembe ter učinkovito reagirati nanje, da bi povečale gospodarsko rast in z njo povezano blaginjo. Trg zahteva nenehne izboljšave kakovosti storitev, kar pomeni, da mora država, ki želi imeti visoko gospodarsko rast, zagotoviti kakovostno ponudbo proizvodov in storitev.

Za svetovno gospodarstvo so značilne radikalne spremembe na področju računalništva in telekomunikacijskih povezav, ki zmanjšujejo geografske razdalje. Hiter razvoj gospodarstva je vplival na iskanje novih načinov organiziranosti raznih vej znotraj le-tega. Podjetja morajo prilagoditi svoje poslovanje globalizaciji. Globalizacija gospodarstva povečuje pomen prenašanja prakse in znanja kakor tudi nacionalnega gospodarskega modela v druge države. Država se mora aktivno vključiti v gospodarstvo, vlagati tam, kjer je premalo investicij in skrbeti za dobrobit delojemalcev. Gospodarska rast in gospodarski razvoj znotraj članic EU sta na primerljivi ravni. Vsaka država pa ima vseeno svojo gospodarsko politiko, s katero je bolj ali manj uspešna.

V diplomskem delu bom predstavil razlike in podobnosti slovenskega in irskega gospodarskega sistema. Predvsem bom poskusil pokazati, kateri so bili tisti ključni dejavniki, ki so vplivali na to, da je postalo irsko gospodarstvo in celoten gospodarski sistem eden izmed najuspešnejših na svetu. Vseeno pa bomo videli, da se tudi Keltski tiger, kot nekateri imenujejo Irsko, dandanes sooča s hudimi gospodarskimi težavami.

Tako bom v prvem poglavju predstavil značilnosti poslovnega okolja in ekonomske reforme na Irskem vse od leta 1973, ko se je Irska skupaj z Dansko in Veliko Britanijo priključila takratni Evropski gospodarski skupnosti, pa do sodobne gospodarske krize. Na kratko si bomo pogledali njeno zgodovino ter postopoma njen razcvet, ki je bil v veliki meri posledica njenega vstopa v Evropsko unijo. Na koncu poglavja bom s konkretnimi podatki prikazal, kje se je nahajalo gospodarstvo Irske pred začetkom gospodarske krize.

V drugem poglavju bom predstavil gospodarstvo Slovenije skozi čas. Najprej bomo pogledali čas slovenskega gospodarstva pred letom 1990, v času, ko je bila Slovenija še del takratne skupne Jugoslavije. Nato bom predstavil Slovenijo in njeno gospodarstvo v času tranzicije, od njene osamosvojitve od skupne države pa do njenega vstopa v Evropsko unijo. Na koncu poglavja pa bo sledil še prikaz našega gospodarstva v današnjih dneh.

Tretje poglavje bo namenjeno medsebojni primerjavi irskega in slovenskega gospodarstva

v današnjem času. Pogledali si bomo nekatere kazalce, jih medsebojno primerjali ter analizirali.

Zadnje poglavje je namenjeno preučitvi vpliva svetovne gospodarske krize na proučevani državi. Pogledali si bomo, kakšno je bilo stanje na Irskem in v Sloveniji pred nastopom krize, kako ju je kriza prizadela ter kakšne ukrepe državi sprejemata, da bi se izognili iz nje.

1 ZNAČILNOSTI POSLOVNEGA OKOLJA IN EKONOMSKE REFORME NA IRSKEM

Da bi bolje razumeli, zakaj je Irska prišla do tako osupljivih gospodarskih rezultatov, moramo najprej razumeti in proučiti njeno preteklost. Na kratko bom predstavil nekaj zgodovinskih dejstev o Republiki Irski, nato pa si bomo v nadaljevanju pogledali značilnosti poslovnega okolja in ekonomske reforme na Irskem, od časa vključitve Irske v EU pa vse do sodobne gospodarske krize.

1.1 Irska zgodovina in čas pred vstopom v Evropsko unijo

Irska je bila poseljena že v bronasti dobi, 500 let pred našim štetjem pa so jo naselili Kelti. Ti danes veljajo za »originalne« Irce, saj ima irska kultura svoje korenine v keltskih običajih, ne nazadnje pa se je tudi sodobni irski jezik razvil iz stare keltščine. Kelti so se na Irskem dodobra ustalili in jo dobro branili pred tujimi vdori. Okrog leta 400 sta Irska in Škotska ostali edini keltski območji, ki jih niso okupirali Rimljani (Brinovec, 1998, str. 54).

Na prelomu 19. stoletja je Irsko, ki je bila zelo povezana s takrat mogočno Anglijo, zajela prva industrijska revolucija in irska mesta so se začela razvijati. Temu je sledil velik upor irskih republikancev, ki so hoteli odstraniti kralja in se odcepiti od Velike Britanije. Angleži so upor sicer zadušili, ideje o samostojni Irski pa ne. Leta 1800 je bilo ustanovljeno Združeno kraljestvo Velike Britanije in Irske, kar je za Irce pomenilo poslabšanje položaja, saj so Angleži kraljestvo vodili iz Londona (Reilly, 2004, str. 72). Industrijska revolucija je imela za posledico demografsko eksplozijo, tako da je imela leta 1841 Irska preko 8 milijonov prebivalcev. Vendar sta velika lakota in gospodarska kriza, ki sta sledili, poskrbeli za precejšnje zmanjšanje tega števila, veliko ljudi je pomrlo, še več pa se jih je izselilo v ZDA. Leta 1900 je bilo na otoku 4,5 milijona ljudi. Prvo svetovno vojno in angažiranost Angležev v njej so Irci izkoristili za upor proti njim (Brinovec, 1998, str. 55).

Leta 1921 so po dolгих pogajanjih podpisali znamenito angleško-irsko pogodbo, po kateri je Irska dobila položaj neodvisne države v okviru Commonwealtha, dve severni provinci

pa sta ostali sestavna dela Združenega kraljestva. Pogodbo je angleška vlada ratificirala 15. januarja 1922, ki je tudi uradni datum osamosvojitve Irske (Brinovec, 1998, str. 55).

Po ne povsem uspešni osamosvojitvi, saj vsa Irska še vedno ni bila združena, kar je primer še danes, se je Irska najprej ubadala z notranjimi konflikti in državljansko vojno, kasneje pa so se razmere stabilizirale. Irci so bili sicer svobodni, a leta trajajoči konflikti so pustili posledice na gospodarstvu, ki je bilo precej obubožano. Za dodatne težave pa so poskrbele tudi trgovinske vojne z Veliko Britanijo. Še dolgo po svoji osamosvojitvi je bila Irska predvsem gospodarsko precej odvisna od svoje sosesde, kar je tudi logično glede na njeno zgodovino. V tridesetih letih prejšnjega stoletja je Irska prav iz razloga povezanosti z Veliko Britanijo ubrala strategijo zunanje in industrijske politike, vendar pa ji ta odločitev ni prinesla gospodarskega uspeha. Država je iz Commonwealtha izstopila leta 1949. Gospodarstvo je bilo po 2. svetovni vojni v veliki depresiji. Vse do konca 50. let je bilo irsko gospodarstvo močno zaprto in zaščiteno. Steber tedanjega irskega gospodarstva je predstavljalo kmetijstvo, kjer je bilo tudi največ zaposlenih, obenem pa so kmetijski proizvodi pomenili največji delež v irskem izvozu (Leunig, 1998, str. 27).

Pomemben korak na poti uspeha je bil narejen leta 1958 s sprejetjem programa gospodarskega razvoja (Programme for Economic Expansion), ki je vključeval preobrazbo kmetijstva in subvencije za tuje naložbe v državi. Posledice programa so bile vidne takoj. Industrijska proizvodnja se je od leta 1957 pa do 1963 povečala za 47 %, medtem ko se je v istem obdobju kmetijska proizvodnja povečala le za 1 % (Herman, 2004, str. 4). Sprememba v tem času je bila posledica liberalizacije trgovine, vrste subvencij podjetjem in ničelne stopnje davka na dobiček od izvoza. K odpiranju irskega gospodarstva je prispeval leta 1965 sprejet angleško-irski sporazum o prosti trgovini. Irska se je tudi pridružila Evropski skupnosti, iz katere se je kasneje razvila Evropska unija. Gospodarstvo je začelo hitro napredovati, vendar je bila Irska še naprej pretežno kmetijska država. Z vključitvijo v Evropsko unijo se je Irska trudila z razvojem lastnega gospodarstva, predvsem kako povečati konkurenčnost njene industrije. Cilj irske politike je bil predvsem doseči polno zaposlenost, znižati in omiliti nenehno emigracijo prebivalcev in povečati blaginjo države na raven Velike Britanije oziroma na raven Zahodne Evrope nasploh, obenem pa tudi zmanjšati politično in ekonomsko odvisnost od svoje sosesde (Slapnik, 2004, str. 7).

1.2 Irska v Evropski uniji in dejavniki vzpona

Irska je danes v svetu poznana po svojem gospodarskem čudežu. Hitra rast irskega gospodarstva se je začela v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja. Pred tem pa je veljala za eno najbolj revnih v okviru Evropske skupnosti, v katero je vstopila leta 1973. Od relativno kmetijsko naravnane države s slabo razvito industrijo, nizko gospodarsko rastjo, visoko stopnjo nezaposlenosti in kontinuiranega izseljevanja se je Irska v kratkem času pretvorila v visokotehnološko razvito družbo, katere gospodarstvo je pretežno izvozno naravnano.

Kljub vsemu pa celotna pot ni potekala brez težav. Po uspehih v 70. letih je proti koncu 80. irsko gospodarstvo začelo pešati in leta 1987 je doživelo kritično točko. Brezposelnost je bila 17-odstotna, izseljevanje je postalo vse pogostejši pojav, javni dolg je znašal 120 odstotkov BDP (Crotty & Schmitt, 2002, str. 4).

Crotty in Schmitt (1998) ugotavljata, da se je takrat zgodil ključen preobrat. Delodajalci, sindikati, kmetje in vladni predstavniki so na podlagi pogajanj opredelili načrt razvoja irskega gospodarstva in celotne družbe. Postavili so temeljne prioritete, opredelili osnovne razvojne cilje ter se dogovorili za skromno povišanje plač v zameno za davčne ugodnosti. Država je torej v krizi pristala na zmanjšanje obdavčitve, kar je zelo ugodno vplivalo na razvoj. Na podlagi analiz svojih prednosti in slabosti so opredelili ključne gospodarske panoge, ki so jih načrtno razvijali – predvsem informacijska tehnologija, elektronsko poslovanje in farmacija. Za cilje so zadali privabljanje tujih korporacij iz te panoge, hkrati pa so usmerjali mlade k izobraževanju v teh smereh. Dolgoletna visoka gospodarska rast naj bi bila predvsem posledica Sporazuma o socialnem partnerstvu med vlado, sindikati in delodajalci. Vsekakor je irsko združenje delodajalcev IBEC ključen partner v tem socialnem partnerstvu.

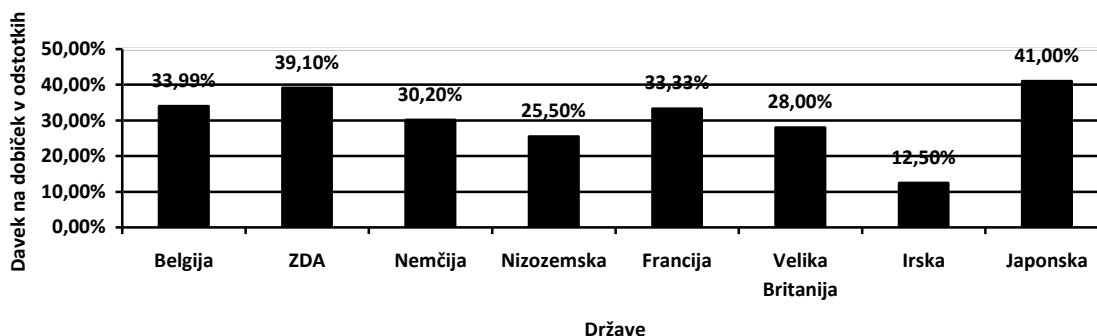
Vlada je s svojimi programi pospešeno vlagala v izobraževanje, saj so se zavedali, da je to edini način, kako lahko uspešno konkurirajo večjim državam s precej več naravnih bogastev. Republika Irska je vodila tudi načrtno politiko dolgoročnega privabljanja tujih naložb in pospeševanja širjenja aktivnosti svojih podjetij na tuje. Delno so k razvoju gospodarstva pripomogli nizki davki, delno izobražena in cenena delovna sila, pomemben delež pa so pristavile vladne organizacije, ki se posebej ukvarjajo s privabljanjem tujih investicij in s pospeševanjem izvoza.

Davčni vidik je bil eden ključnih dejavnikov irskega gospodarskega razvoja. Na Irskem so se tega problema lotili sistematično in z dolgoročno vizijo. Tako so začeli v šestdesetih letih s programom zniževanja davkov. Liberalizacija irskega sistema obdavčitve je bila glavna vzpodbuda ekonomske rasti. Do poznih 1990-ih je delež dohodka od davkov predstavljal 32 % BDP-ja. Obdavčenje je bilo sedmo najnižje v OECD in več kot 9 % pod povprečjem EU. Uporabljena strategija je vključevala znižanje davkov na dohodek kot tudi znižanje korporacijskega davka. Okolje z udobnimi korporacijskimi davki je igralo ključno vlogo pri vzpodbujanju direktnih tujih investicij. Davek na dobičke iz proizvodnje in mednarodnih trgovinskih poslov znaša 10 %, splošni korporacijski davek pa je 16 % in je tako najnižji v EU. Gre za eno najpomembnejših vzpodbud za privabljanje tujih naložb na Irsko. Zaradi pritiskov partneric iz EU so leta 2003 uvedli 12,5 % davek na trgovinske dobičke v vseh sektorjih, vključno s proizvodnjo in mednarodnimi službami. Korporacijski davek znaša okrog 15 % celotnega dohodka od davkov (IDA Ireland, 2012a).

Spodnja slika (Slika 1, str. 5) nam prikazuje stopnje davka na dobiček za proizvodna in storitvena podjetja po izbranih državah. Kot vidimo, ima Irska kar 4-krat nižjo stopnjo od

ZDA ter 3-krat nižjo stopnjo davka na dobiček za proizvodna in storitvena podjetja od svoje sosede. Prav ta stopnja je imela čudežne posledice na privabljanje neposrednih tujih investicij, ki pa pomenijo glavno gonilo razvoja irskega gospodarstva.

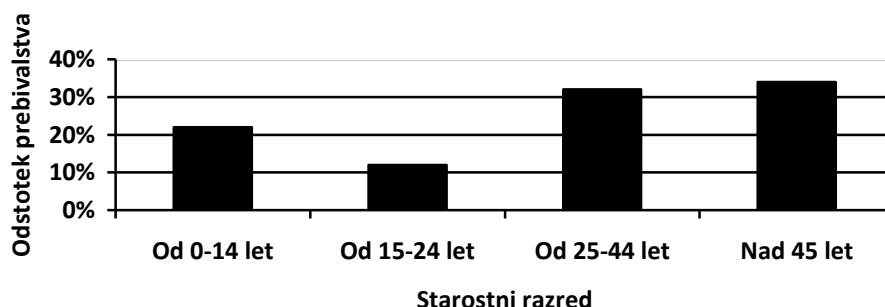
Slika 1: Davek na dobiček za proizvodna in storitvena podjetja

Vir: IDA Ireland, Corporation tax, 2012a.

Vsekakor pa v okviru spremljanja gospodarskega čudeža na Irskem ne moremo mimo visoko izobražene delovne sile. Irska ima enega med najmlajšimi prebivalstvi na svetu. Čez 34 % prebivalcev je mlajših od 25 let. Ima največji delež tistih, ki so zaključili visokošolsko izobraževanje (40 %) in ravno to daje Irski ključno prednost pri odločanju tujih multinacionalk, da se odločijo za poslovanje v tej državi (IDA Ireland, 2012b). Spodnja slika (Slika 2, str. 5) predstavlja starostno strukturo irskega prebivalstva leta 2010, kjer lahko vidimo, zakaj je Irska z vidika mlade delovne sile tako privlačna za tuje multinacionalke.

Slika 2: Starostna struktura populacije na Irskem leta 2010

Vir: IDA Ireland, Population by age group, 2012b.

Vendar pa ni bilo vedno tako. Irska je bila precej zaostala dežela z ugledom pretežno kmetijske države z omejeno industrijsko infrastrukturo. Z vključitvijo v Evropsko unijo so se začele spremembe. IDA je začela poudarjati prost dostop na skupen evropski trg

(usmerjen predvsem na ZDA). Prišla je do spoznanja, da za mobilne investicijske projekte zelo težko konkurira le na podlagi nizkih stroškov poslovanja. Stroški delovne sile so se povečali, postala je bolj usposobljena tudi kot rezultat reforme izobraževalnega sistema. Vendar pa se je Irske vseeno v začetku osemdesetih let še vedno držal ugled države s poceni in slabo usposobljeno delovno silo. Da pa bi se ta slika med potencialnimi investitorji spremenila, so novo kampanjo izgrajevanja imidža Irske kot lokacije za tuje investitorje zasnovali na mladosti in usposobljenosti delovne sile kot evropski identiteti (Lukač, 1998, str. 23–24).

Podobno kot je bil davčni vidik eden ključnih dejavnikov irskega gospodarskega razcveta, pa so odločilno vlogo odigrale tudi naložbe v izobraževanje. Na Irskem se je izobraževalni sistem začel spreminjati po šolski reformi leta 1967. Takrat je postalo šolanje na srednjih šolah brezplačno. Prav tako je brezplačen dodiplomski študij za vse domače študente kakor tudi za vse študente iz držav Evropske unije. Na Irskem velja prepričanje, da je edina zanesljiva naložba v prihodnost izobraževanje. Ker je bila Irska včasih kmetijska država, kjer se je 85 % prebivalstva ukvarjalo s kmetijstvom, in ni imela klasičnih industrijskih panog, se je intenzivno usmerila v razvoj panog, kjer je zahtevanega ogromno znanja, kot so na primer računalništvo, farmacija in informatika (Borovac, 1998, str. 46).

Poleg štirih univerzitetnih središč deluje na Irskem tudi deset visokih strokovnih šol. Glede na število prebivalstva je to veliko. Mnogi irski izobraževalni sistem uvrščajo med najboljše na svetu. Mednarodni inštitut za razvoj managementa ocenjuje irski izobraževalni sistem celo za najboljšega v Evropi. Pavšič (1999, str. 49) ugotavlja, da je le-ta »idealno opremljen za usposabljanje kadrov na področju razvoja računalniške opreme«. Zelo pomembna značilnost irskega znanstveno izobraževalnega sistema pa je tesna povezanost njihovih izobraževalnih ustanov s samo industrijo. Številne družbe, ki proizvajajo visokotehnološke izdelke, vseskozi sodelujejo z univerzami in šolami pri oblikovanju učnega programa, kar ima za posledico usposobljen kader za delo ob koncu šolanja (Pavšič, 1999, str. 49).

Raziskovalna dejavnost na Irskem je zelo prepletena med univerzami, inštituti, malimi in velikimi podjetji ter državnimi agencijami, ki sofinancirajo določene projekte. Gre za projekte, kjer spodbujajo razvoj podjetništva, tehnoloških raziskav, znanosti in tehnologije. Skrbijo za financiranje visokih strokovnih šol, za zbiranje poslovnih informacij, za svetovanje in skupaj s podjetji financirajo štipendije za raziskovalce. Konec 90-ih so na pobudo vlade začeli financirati vsa tista tehnološka podjetja, v katera je bilo na univerzah in v podjetjih premalo vlaganj v raziskovanje. Gre za programe naprednih tehnologij – z njimi želijo pomagati industriji, da pride do novih tehnologij ter hkrati privabiti domače in tuje investitorje za vlaganje denarja v zahtevna tehnološka podjetja. To so predvsem področje biotehnologije, optične raziskave, digitalne tehnologije, raziskave na področju strojništva ... Kar 75 % sredstev za financiranje teh programov pridobijo iz sodelovanja z Evropsko unijo (Borovac, 1998, str. 46).

Irski gospodarski čudež so v veliki meri vzpodbudila tuja vlaganja, v glavnem je šlo za multinacionalke s sedežem v ZDA. Irsko je med prvimi v svetu zasnovala institucije, ki naj bi skrbele za spodbujanje tujih vlaganj. Najpomembnejša tovrstna institucija je Industrial Development Agency (IDA). Gre za eno najpomembnejših ustanov irskega gospodarstva. IDA že več kot 30 let posega v industrijsko razvojno politiko s spodbujanjem tujih naložb na Irskem. Ima 800 zaposlenih ljudi, od katerih jih več kot tretjina dela v uradu za promocijo tujih naložb in gospodarstva. V preteklih letih je tako neposredno preko svoje kampanje, s katero je uspela pritegniti zanimanje in vlaganje družb, odprla kar 12 tisoč delovnih mest letno (Pavšič, 1999, str. 49). V zadnjih 20. letih je več kot 1000 velikih multinacionalk izbralo Irsko kot svoje evropsko središče. Irsko je načrtno spodbujala vlaganja v nove visoke tehnologije, še posebej informacijsko-komunikacijske tehnologije. Na Irskem tako danes delujejo številna podjetja s tega področja, kot so Dell, Hewlett Packard, IBM, Google, Motorola ... Prav tako so tukaj prisotna številna farmacevtska podjetja kot so npr. Baxter, Johnson&Johnson, Merck, Pfizer in drugi. Na Irskem je npr. izdelanih kar 12 od 25 najbolj prodajanih zdravil na svetu. Zato lahko na tem mestu trdim, da privabljanje direktnih tujih investicij pod okriljem Urada za industrijski razvoj ostaja glavna strategija irskega globalizacijskega procesa.

1.3 Irsko gospodarstvo v zadnjih letih do nastopa sodobne svetovne gospodarske krize leta 2008

Irsko spada med gospodarstva in družbe, ki so kar najbolj prilagojene sistemskim, makroekonomskim in tržnim normam globalnega gospodarstva ter s tem tudi normam notranjega trga EU. Tako je Irsko opazno izničilo razvojne slabosti majhnega domačega trga, taki pogoji pa njenemu gospodarstvu in državi dovoljujejo, da se vede tako, kot da bi s 4 milijoni prebivalcev bila manjša regija velike države ali pa EU, ZDA oziroma globalnega trga. Zaradi svobodnega pretoka razvojnih dejavnikov ima na voljo globalne razvojne potenciale pa tudi globalne trge za svoje blago, storitve, znanje, tehnologije in kapital (Sočan, 2004, str. 2).

Razvojni intervencionizem Irske je med najsodobnejšimi in najbolj učinkovitimi v sedanjem svetu: država namreč pospešeno utrjuje nove razvojne paradigme, kot je konsenz družbenih partnerjev pri strateških in tekočih odločitvah, krepi socialno kohezijo in zaposljivost prebivalstva ter uveljavlja znanje kot osnovo za lastni razvoj. Dosledno spoštuje sodobne razvojne vzvode o odločilni vlogi vlade in parlamenta ter o vključevanju podjetij v globalne mreže gospodarskega sodelovanja. Pospešeno opušča preživele politike, za katere je bila značilna visoka stopnja sive ekonomije in državnega lastništva ter subvencioniranja preživelih in neobetavnih programov v gospodarstvu, upravi in celotni družbi. S kar največjo odprtostjo je utrdila nevtralne politike EU o izenačevanju pogojev gospodarjenja v EU in svetu. Hkrati pa pospešeno uvaja izvirne proaktivne politike za krepitev znanja in drugih razvojnih potencialov ter inovativnega razvojnega okolja v državi in regijah ter pozitivne sinergije sodelovanja med državo, infrastrukturo in gospodarstvom

(Information Society Commission, 2002, str. 2).

Irsko gospodarstvo je do nastopa gospodarske krize veljalo za enega izmed najbolj konkurenčnih in zdravih. Vsaj 80 % potenciala podjetij je sodilo med razvojno zdrava podjetja, okrog 15 % jih je imelo finančne, tehnološke, menedžerske, kadrovske, proizvodne ali tržne težave in le manj kot 5 % je bilo takih, ki so bila v razvojno brezizhodnem položaju. Irski se je obrestovala odločitev za razmeroma centralistično vodeno institucionalno infrastrukturo, ki je v dobrih dveh desetletjih pri prenovi podjetij dajala prednost domačim in tujim strateškim partnerjem pred liberalističnim poslovanjem v pogojih popolne ekonomske svobode (Sočan, 2004, str. 3).

V spodnji tabeli (Tabela 1, str. 8) so prikazane temeljne značilnosti državnega, infrastrukturnega in gospodarskega okolja na Irskem v tem času.

Tabela 1: Državno, infarstrukturno in gospodarsko okolje Irske

Država	Infrastruktura	Gospodarstvo
– centralizirane nosilne razvojne ustanove za gospodarsko in družbeno prenovu Irske, – veliko razvojnega kapitala, – stimulatívne davčne obremenitve, – stimulatívno naložbeno okolje, – razvojno zasnovane regije, – znižanje subvencijskih transferjev: s 14 % na 9 % BDP v zadnjem desetletju, predvsem zaradi izjemnega zmanjšanja brezposelnosti.	– vrhunski izobraževalni sistem, usposabljanje ter povezanost univerze in inštitutov z gospodarstvom, – izšolana in usposobljena mlada generacija, – visoka zaposljivost, – uspešno bančništvo in zavarovalništvo, – uspešen prenos znanja, tehnologij in kapitala, – krepitev socialne kohezije.	– organizirana trajna tehnološko-inovacijska in menedžerska prenova vseh podjetij, – vrhunska vloga domačih in tujih strateških partnerjev pri prenovi podjetij, – naložbe in izvoz sta nosilca gospodarske rasti, – gospodarski potencial po uspešnosti: 80 % zdravih podjetij; 15 % podjetij s težavami; 5% klinično mrtvih, – izvoz 1996–2001: s 53 na 103 mrd USD, – brezposelnost: zmanjšanje z 20 % na 3,5 %.

Vir: L. Sočan, *Projekt Simulacije trajnostnega razvoja*, 2004.

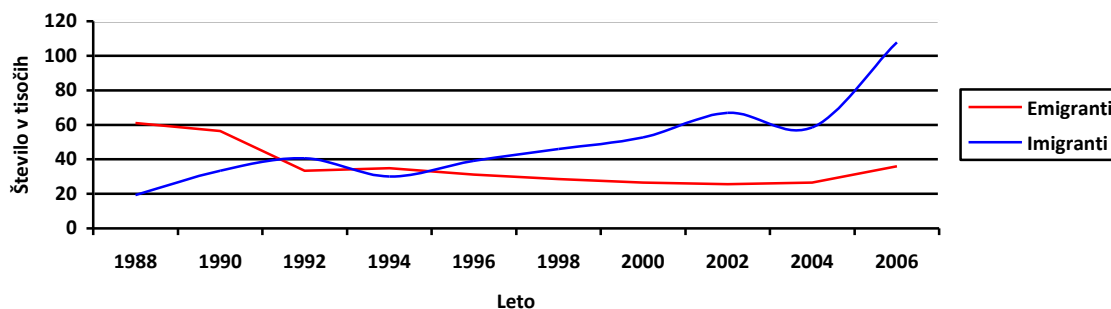
Irska še vedno velja za izrazito mlado državo, saj je kar 34 % prebivalcev mlajših od 25

let. Sorazmerno velik je odstotek otrok, starih do 14 let, ki ga lahko pripišemo predvsem dejstvu, da je bil splav še pred nekaj leti prepovedan, danes pa je še vedno zelo nezaželen. Irska je kulturno zelo konzervativna, zato običajno sledi rojstvu otroka velikokrat tudi poroka. To dejstvo in stroga zakonodaja glede ločitve zakoncev velikokrat botrujeta temu, da je v državi veliko mladih družin. Tako demografsko razmerje, več mlajšega in manj starejšega prebivalstva, Irski omogoča ugodno starostno strukturo prebivalstva, kajti nima in še dolgo ne bo imela problemov, kot jih ima na primer Slovenija s pokojninsko reformo.

V zadnjih letih se je populacija Irske povečala za 8 % in je tako v letu 2008 znašala nekaj več kot 4,2 milijona prebivalcev. Od tega je 97 % Ircev, etnično sestavo prebivalstva pa še z dvema odstotkoma dopolnjujejo Angleži in Škoti z enim odstotkom. Rast irskega prebivalstva je bila v letih od 1986 do 1991 negativna, kar lahko pripišemo predvsem veliki emigraciji Ircev v Združene države Amerike in druge razvite države. Z velikimi investicijskimi vlaganji razvitih držav v irsko gospodarstvo in učinkovito davčno politiko je postala Irska ena najperspektivnejših evropskih držav. Irci so se zato v letih od 1991 do 1996 množično vračali nazaj domov. Porast prebivalstva od leta 1996 do 2000 pa lahko predvsem pripišemo navalu priseljencev iz azijskih in drugih nerazvitih držav. Izrazit demografski dejavnik zadnjih let je tudi preseljevanje prebivalstva na podeželje. Ta trend je posebej močan na območju Dublina, kjer se je populacija okoliških lokalnih skupnosti povečala za 20 %, v samem mestu pa le za 2 %. Do premikov prihaja zaradi naraščanja bivalnih stroškov, zaradi česar so se bili mnogi zaposleni prisiljeni preseliti v predmestno območje. Ta premik prebivalstva pa ni značilen le za glavno mesto, ampak tudi ostala (O Rourke, 2003).

Dinamičnost irske družbe, gospodarski razcvet in optimizem so botrovali k čedalje večji imigraciji irskih izseljencev in njihovih potomcev. Po svetu naj bi bilo razseljenih preko 70 milijonov Ircev, od tega več kot polovica v ZDA, veliko pa jih je tudi v Avstraliji, Veliki Britaniji in Kanadi. Najbolj je bil podvržen trendu izseljevanja predvsem mlad in visoko izobražen kader. V tem obdobju se je na Irsko vračalo tisoče inženirjev, zdravnikov in učiteljev, ki so bili vsi odločeni v svoji domovini tudi ostati. Irska, ki je nekoč slovela kot ekstremno emigrantska država, je v tem času kazala povsem drugačno sliko (Pavšič, 1999, str. 49). Na spodnji sliki (Slika 3, str. 10) so prikazane migracije irskega prebivalstva. Vidimo lahko, da je bila še pred letom 1992 Irska izrazito emigrantska država, po tem letu pa je število imigrantov začelo presegati emigrante. Tako so na primer neto migracije leta 2000 znašale 26 tisoč, leta 2006 pa kar 72 tisoč ljudi.

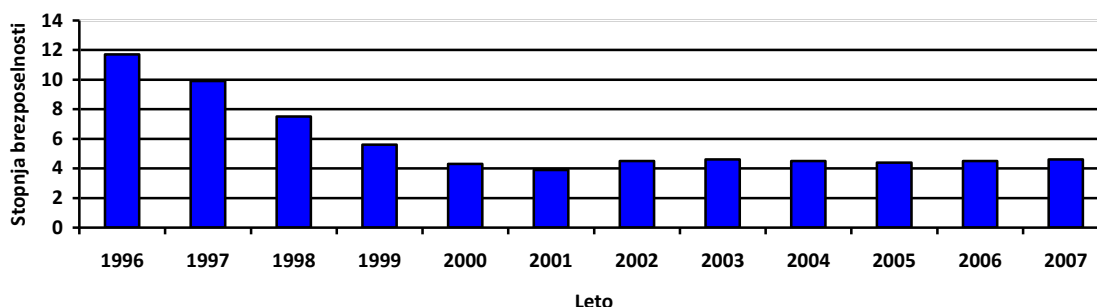
Slika 3: Migracije irskega prebivalstva med letoma 1998 in 2006

Vir: Central Statistic Office, Population and migration estimates, 2011.

Brezposelnost je bila včasih največji problem v državi. Po letu 1960 je Irska v kmetijstvu izgubila pol milijona delovnih mest, pa tudi v tradicionalnih industrijskih panogah (npr. tekstilna) na tisoče. Vendar je stopnja brezposelnosti vztrajno padala. Še pred dvema desetletjema je le-ta presegala 20 %. Spodnja slika (Slika 4, str. 10) prikazuje stopnjo brezposelnosti na Irskem med letoma 1996 in 2007. Leta 1996 je znašala 11,7 % in je bila poleg Španije najvišja v Evropski uniji. Stopnja brezposelnosti je nato postopoma upadala in dosegla relativno nizko raven, in sicer kot posledica živahne gospodarske aktivnosti. V letu 2007 je bila tako stopnja brezposelnosti na Irskem 4,6 % (Eurostat, 2011g).

Slika 4: Stopnja brezposelnosti na Irskem 1996–2007

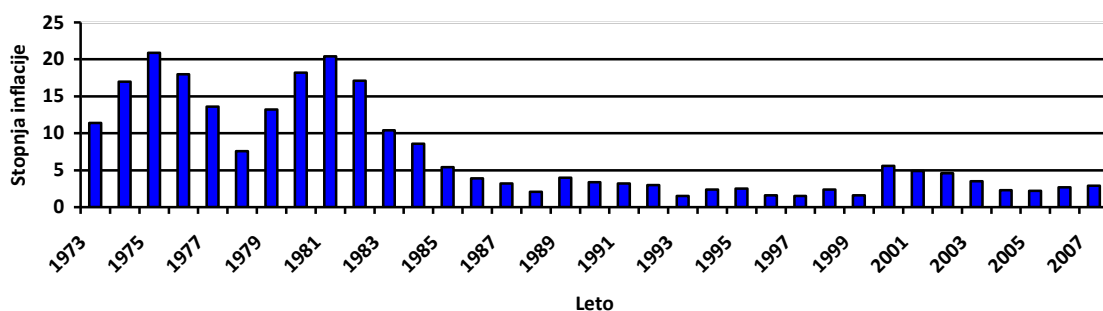

Vir: Eurostat, Unemployment rates, 2011g.

Spodnja slika (Slika 5, str. 11) prikazuje gibanje inflacije na Irskem od njenega vstopa v Evropsko unijo pa vse do sodobne gospodarske krize. Medtem ko je inflacija na Irskem sredi sedemdesetih in na začetku osemdesetih let znašala kar 20 % in celo več, pa se je leta do sredine devetdesetih let znižala na dobra 2 %. Za tako visoko stopnjo inflacije so bili krivi predvsem visoki stroški dela. Inflacija v tem času se je gibala podobno kot v ostali Evropi, vendar po precej višji stopnji. Poleg že omenjenih visokih stroškov dela je na tak razvoj inflacije vplival tudi splošen dvig maloprodajnih cen. V osemdesetih letih je prišlo do postopnega zniževanja inflacije, in tako je konec osemdesetih let znašala le še okoli 3 %. Vzrok temu padcu je znižanje stroškov dela, do česar je prišlo zaradi uspešnih pogajanj

o plačah in uspešni dohodkovni politiki, sprejeti v okviru programa oživitve gospodarstva. Devetdeseta leta so bila zaznamovana z nizko stopnjo inflacije, z letnim povprečjem 2,3 %. Po letu 2000 pa se je inflacija na Irskem spet dvignila na 2-kratnik evropskega povprečja. Tako je Irska v tem času postala ena najdražjih evropskih držav, takoj za Dansko in Švedsko. Leta 2004 se je stopnja inflacije zopet spustila na 2,3 % ter se rahlo povečevala do leta 2007.

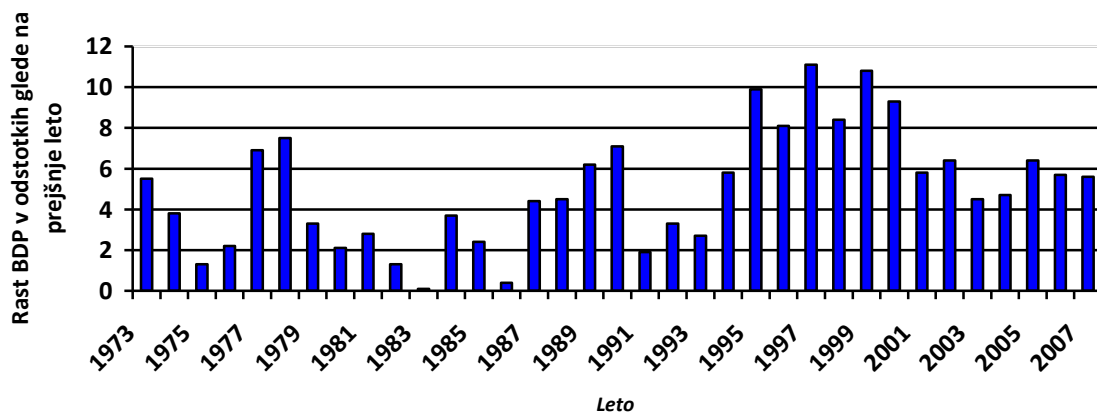
Slika 5: Stopnja inflacije na Irskem 1973–2007

Vira: Eurostat, Inflation rates, 2011d.

Rast bruto domačega proizvoda se je na Irskem skozi desetletja spreminjala. V sedemdesetih letih je Irska dosegala zmerno 4 % povprečno letno stopnjo rasti, v prvi polovici osemdesetih let pa je bruto domači proizvod stagniral. Leta 1987 je zopet prišlo do preobrata, vendar v pozitivno smer. Bruto domači proizvod je tako do leta 1993 povprečno dosegel 4,8 % letno rast, od leta 1994 dalje pa še dvakrat večje stopnje rasti. Tudi Irsko je leta 2003 prizadela svetovna recesija, saj se je letna stopnja rasti bruto domačega proizvoda v primerjavi s predhodnim letom bistveno upočasnila. Poglavitni dejavniki upadanja so bili: majhno globalno povpraševanje, nizka javna potrošnja in upadanje investicij (EIU, 2011). Spodnja slika prikazuje rast bruto domačega proizvoda na Irskem 1973–2007 (Slika 6, str. 11).

Slika 6: Rast BDP v % glede na prejšnje leto na Irskem 1973–2007

Vir Eurostat, Real GDP growth rate, 2011e.

Irska velja za državo, ki je na področju neposrednih tujih investicij dosegla enega najboljših rezultatov v Evropi. To področje predstavlja za Irsko vse od petdesetih let ključen element irskega razvoja in gospodarske politike. Pri tem imajo ključno vlogo naslednje organizacije (Government of Ireland, 2001):

- FORFAS – odbor za svetovanje in sodelovanje na področju industrijskega razvoja, znanosti in tehnologije, preko katerega se prenašajo pristojnosti na IE in IDA;
- FORBAIRT – agencija, ki podpira podjetja v domači lasti;
- Enterprise Ireland;
- IDA Ireland, ki skrbi za tuja podjetja, ki želijo investirati na Irskem;
- Country Enterprise Boards, ki pospešujejo mikro podjetja (do 10 zaposlenih);
- Irish Trade Board and Irish Food Board, ki podpirata izvozno aktivnost podjetij,
- Shannon Development, najbolj znana regionalna razvojna agencija,
- Science Foundation Ireland (SFI) in druge.

- **Enterprise Ireland**

Agencija je bila ustanovljena leta 1998 za podporo pri rasti lokalno kontrolirane industrije. Pospešuje irski nacionalni in regionalni razvoj tako, da pomaga irskim podjetjem pri njihovem razvoju in konkuriranju na način, da lahko rastejo tudi na svetovnih trgih.

Inkubator rasti Enterprise Ireland je vladna organizacija, ki skrbi za povezavo irskih podjetij s tujimi trgi. Irskim podjetjem predvsem v začetnih stopnjah razvoja nudi marketinško in tehnično podporo, podporo pri izobraževanju in tudi konkretna denarna vlaganja ter prevzem tveganja. Irci so se akcije pomoči svojim podjetjem lotili zelo premišljeno in resno. Enterprise Ireland zaposluje 1.200 ljudi, ima 7 regionalnih pisarn in kar 30 pisarn v ZDA, njen proračun leta 2001 pa je znašal 152 milijonov evrov. Od svoje ustanovitve v začetku devetdesetih let je EI, kot se organizacija skrajšano imenuje, pomagala več kot 4.000 podjetjem, s čimer so pomagali odpreti okrog 14.000 novih delovnih mest in povečati izvoz za 31 %. V agenciji se osredotočajo predvsem na želje svojih strank. Strokovnjaki, zaposleni v EI, prilagajajo svoje odzive glede na potrebe svojih strank, tako da dobijo želene rešitve. Imajo pozitiven odnos do novih izzivov, ki so pogosto tudi osnova za nove kreativne predloge. Njihove stranke si pogosto želijo en osrednji kontakt, ki jim bo pomagal pridobiti največ od agencije ter izločiti tako imenovane črne luknje na področju informacij (Enterprise Ireland, 2011).

- **The Industrial Development Authority of Ireland – IDA**

Industrijsko razvojno agencijo za promocijo tujih neposrednih investicij (The Industrial Development Authority of Ireland – IDA), ki že skoraj 40 let pomembno posega v industrijsko razvojno politiko, omenjajo kot eno najboljših tovrstnih agencij na svetu

(Slapnik, 2004, str. 31). IDA je bila ustanovljena leta 1969. Gre za avtonomno in neodvisno agencijo za pospeševanje industrijskega razvoja Irske, ki je odigrala najpomembnejšo vlogo pri preoblikovanju Irskega gospodarstva. Vzpostavila je jasen koncept promocije države kot ugodne investicijske lokacije. Ta imidž je dolgo in počasi izgrajevala z vztrajnimi in osredotočenimi kampanjami, individualnim pristopom do obravnavanja tujih investitorjev in stalnim spremljanjem ter odzivanjem na njihove probleme in potrebe (Rojec, 1990, str. 3).

IDA je sestrška organizacija Enterprise Ireland, ki se ukvarja s pridobivanjem tujih naložb v irski prostor. Tudi tega projekta so se Irci lotili premišljeno in na podlagi konsenza v družbi. IDA namreč ne privablja kakršnih koli naložb, ampak take, ki so v skladu s smernicami razvoja države. Agencija zaposluje 295 ljudi in ima svoj upravni odbor, ki je neposredno podrejen ministru za podjetništvo, trgovino in zaposlenost. Leta 2000 so za svoje aktivnosti, ki vključujejo predvsem subvencije za tuje investitorje in pomoč pri administracijskih in pravnih zadevah, porabili 197 milijonov evrov. IDA v sodelovanju z ustreznimi ministrstvi tudi išče načine pridobivanja tujih naložb v posamezna regionalna območja ter tako skrbi za enakomeren regionalni razvoj. Njeni uspehi so zelo jasni – Irsko je namreč država, ki gosti takšne zvezde med svetovnimi korporacijami, kot so Microsoft, IBM, Pfizer in še mnogi drugi. IDA je pomagala 1.225 tujim podjetjem na Irskem, ki imajo danes skupaj 137.000 zaposlenih in ustvarijo več kot 80 % irskega izvoza in več kot 35 % njihovega BDP (Herman, 2004, str. 23–25).

2 GOSPODARSTVO SLOVENIJE

V tem delu diplomske naloge bom za začetek kratko prikazal položaj slovenskega gospodarstva v času, ko Slovenija še ni bila samostojna država. Nato si bomo pogledali njen položaj in gospodarstvo v obdobju tranzicije. Zaključil bom z gospodarskim položajem Slovenije v zadnjem času, ko je kot del Evropske unije pomemben člen v gospodarstvu sveta.

2.1 Slovenija pred letom 1990

Stanje pred vstopom v Jugoslavijo lahko opredelimo kot čas postavitve temeljne infrastrukture, ki je omogočila sprožitev industrializacije, ki se je bolj zaznavno začela v drugi polovici 19. stoletja. Te infrastrukturne danosti so obenem pomenile konkurenčno prednost slovenskega gospodarstva v jugoslovanskem gospodarskem prostoru po letu 1918. Sloveniji in njenemu gospodarstvu so omogočale boljši izhodiščni položaj v prevladujoče kmetijski Jugoslaviji (Lazarević, 1997, 5).

Slovenskemu gospodarstvu je preusmeritev v jugoslovanski prostor prinesla kar nekaj pozitivnih sprememb. Poslovanje se je »sloveniziralo« in vsa področja gospodarstva so se

pospešeno modernizirala, to pa se je vidno kazalo tudi v industrializaciji. Čeprav je bila ta nenačrtna, je ustrezala razpotjem tedanje slovenske stvarnosti, podeželje je bilo namreč prenaseljeno, zato je bilo na voljo veliko delovne sile. S prehajanjem kmečkega prebivalstva v druge panoge se je začela razkrajati struktura prevladujoče agrarne družbe in nastajala je nova (Lazarević, 1997, 15).

Slovenija je stopila v drugo jugoslovansko državo kot samostojna oziroma federalna enota, ki lahko sooblikuje in uresničuje svoje razvojne zamisli. Bila je gospodarsko najrazvitejši del države. Gospodarsko življenje se je kljub precejšnji vojni škodi dokaj hitro obnavljalo in normaliziralo. Slovenski komunisti so bili na pomembnih mestih v osrednjih partijskih in državnih telesih. V takih okoliščinah je potem zraslo pričakovanje in prepričanje, da se bo njeno gospodarstvo lahko hitro in vsestransko razvijalo (Prinčič, 1997, 5).

Kljub zelo vidnim rezultatom, ki jih je Jugoslavija uresničila v povojnem gospodarskem razvoju, je še vedno zelo zaostajala za visoko razvitimi deželami, tako po merilu družbenega proizvoda po prebivalcu kot tudi po zaposlenemu (produktivnosti dela). To zaostajanje je pojasnjeno z ugotovitvijo, da je bila Jugoslavija med obema vojnoma in v povojem razvoju izrazito agrarna dežela s presežkom kmečkega prebivalstva in z nerazvito industrijo, kakor tudi z drugimi nekmetskimi sektorji (nerazvit sekundarni in terciarni sektor).

Žižmond in Strašek (1999) delita gospodarstvo Slovenije v času med drugo svetovno vojno pa do osamosvojitve naše države na 4 obdobja.

Slovenija v obdobju centralnoplanskega gospodarstva (Žižmond & Strašek, 1999, str. 69):

Po drugi svetovni vojni se je komunistična partija tako na političnem kot na ekonomskem področju zgledovala po Sovjetski zvezi. Prvi ukrepi oblasti so bili:

- nacionalizacija nemškega premoženja in premoženja sodelavcev z okupatorjem,
- nacionalizacija premoženja tujih in odsotnih oseb,
- nacionalizacija zasebnih podjetij,
- razdelitev nacionaliziranega posestva kmetom in določitev zemljiškega maksimuma.

Najpomembnejše značilnosti tega upravljanja so naslednje: državna lastnina nad proizvodjalnimi sredstvi, centralno-plansko usmerjanje proizvodnje, delitve, menjave in potrošnje, administrativno določanje cen proizvodov in proizvodnih dejavnikov, finančnih institucij ni bilo, v zunanji trgovini pa je imela država monopol. Gospodarski rezultati v tem obdobju so bili slabi.

Obdobje samoupravnega gospodarstva s poudarjenimi administrativnimi značilnostmi (Žižmond & Strašek, 1999, str. 70–71):

Državna lastnina se je preoblikovala v družbeno lastnino. Državna podjetja so plačevala

določene obresti za uporabo družbenega kapitala, postala pa so bolj samostojna. Izbira proizvodnje in organizacije proizvodnje sta bila problema, ki so ju samostojno reševale gospodarske organizacije. Tako je centralno-plansko-administrativno upravljanje bilo nadomeščeno s plansko-tržnim upravljanjem gospodarstva. V tem času se je število kmetijskega prebivalstva zelo zmanjšalo zaradi razvoja industrije (predvsem težke industrije, kot ga je poznala Sovjetska zveza). Gospodarstvo je bilo prepuščeno vplivu tuje konkurence. Glede na ekonomske kazalce lahko ugotovimo, da je bilo obdobje 1953–1964 najuspešnejše obdobje razvoja slovenskega gospodarstva v okviru nekdanje Jugoslavije.

Obdobje samoupravnega gospodarstva s poudarjenimi tržnimi značilnostmi (Žižmond & Strašek, 1999, str. 72):

Z ustavo iz leta 1963 so dobila podjetja možnost prostega odločanja o delitvi proizvoda, torej tudi o razširjeni reprodukciji. Temeljni mehanizem povezovanja med gospodarskimi subjekti je postalo tržišče, ki pa ni bilo popolno, saj je ostalo vrednotenje proizvodnih dejavnikov (dela, kapitala, deviz) netržno. Formalno je bilo priznано le tržišče blaga in storitev, zaradi česar je bil celoten sistem nekonsistenten. Proces liberalizacije tržišča je povzročil tudi pomembne spremembe v delitvi bruto domačega proizvoda in v družbenih odnosih. Povečale so se razlike v ravneh osebnih dohodkov in socialni problemi. Okrepil se je položaj bank ter velikih trgovinskih in zunanjetrgovinskih podjetij. Ekonomska in z njo tudi politična moč sta se pričeli koncentrirati v gospodarstvu, predvsem seveda pri vodilnih ljudeh.

Obdobje »dogovornega« gospodarstva (Žižmond & Strašek, 1999, str. 74):

Z novo ustavo leta 1974 je bil tržni način gospodarjenja dokončno likvidiran z uvedbo t. i. sistema dogovornega gospodarstva. Odpravljeno je bilo tržno oblikovanje cen, tržni mehanizem pa nadomeščen s samoupravnimi sporazumi in družbenimi dogovori, brez čvrstih obveznosti, odgovornosti za prevzete obveznosti in brez ekonomskih sankcij. S tem je bila konkurenca v veliki meri odpravljena, trg pa razbit v regionalna tržišča. Rezultati gospodarjenja so bili v tem obdobju mnogo slabši od rezultatov prejšnjih obdobj. Obdobje 1974–1979 označuje obdobje visoke stopnje gospodarske rasti, ki pa je bilo v glavnem posledica investiranja na temelju zadolževanja v inozemstvu. V obdobju 1980–1989 pa je prišlo do problema zunanje likvidnosti in gospodarske krize.

2.2 Slovenija v času tranzicije

Slovenija se je osamosvojila 25. junija leta 1991. S tem je postala srednje razvita država na prehodu v socialno tržno gospodarstvo z demokratičnim političnim sistemom, vendar pa so bile še vedno vidne posledice jugoslovanskega gospodarstva, kjer je bila Slovenija najbolj razvita republika. Značilnosti tega obdobja so bile nizka inovativnost, neučinkovitost in neravnovesje med ponudbo in povpraševanjem (Vujović, 2006, str. 12).

Osemdeseta leta so za Jugoslavijo pomenila obdobje inflacije, katere stopnje rasti so bile

med 30 % in 55 % na letni ravni (Zavod Republike Slovenije za statistiko, 1994, str. 136). Inflacija je bila povezana s takratnim gospodarskim sistemom, ki je temeljil na samoupravljanju. Namesto da bi se podjetja na povečanje efektivnega povpraševanja odzvala z večjo proizvodnjo in večjim izkoriščanjem proizvodnih zmogljivosti, so to storila z dvigom cen. To je omogočilo maksimiranje osebnih dohodkov, brez povečanja zaposlenosti delovne sile. Tako obnašanje podjetij je kratkoročno vodilo v neracionalno obnašanje in povečanje inflacije. Proti slednji so se borili s številnimi neuspešnimi protiinflacijskimi programi, ki so v drugi polovici osemdesetih let povzročili celo hiperinflacijo s stotoletno letno rastjo cen. Leta 1989 je ta znašala kar 1306 % (Zavod Republike Slovenije za statistiko, 1994, str. 138). Prav leta 1989 je bil sprejet še en protiinflacijski program, ki je negativno vplival na zaposlenost in proizvodnjo. Prišlo je do zniževanja investicij, velikega povečanja brezposelnosti, zastoja gospodarske rasti in posledično padca življenjskega standarda. Ta kriza iz druge polovice osemdesetih let je kasneje v začetku devetdesetih let prerasla v pravo gospodarsko depresijo.

Zgoraj omenjena makroekonomska neravnovesja pa so se nadaljevala tudi v samostojni državi. Izguba velikega trga zaradi razpada Jugoslavije, osamosvojitve Slovenije in preoblikovanje ekonomskega in političnega sistema so krizne razmere še poglobili. Slovenija je imela prav tako kot druge države na razpolago dva načina uvajanja ukrepov. To sta bili metodi »veliki pok« ter postopno oziroma »zaščitno« uvajanje ukrepov. Seveda je imela vsaka svoje privrženke, a na koncu je prevladala le postopna reforma, ki se je naknadno pokazala kot boljša. Tako je lahko Slovenija gospodarstvo počasi navajala na tržno gospodarstvo in na ta način ni utrpela večjih pretresov v gospodarstvu. Privatizacija gospodarstva oziroma podjetij v Sloveniji je bila postopna in je bila na začetku izvedena z izdajo certifikatov celotnemu prebivalstvu (vrednost certifikata je bila različna glede na starost prebivalca). Po izdaji certifikatov je nastopilo nekajmesečno obdobje, v katerem je lahko vsak prebivalec republike Slovenije le-te zamenjal za katerekoli delnice državnih podjetij. Tako je obveljalo načelo pravičnosti za celotno prebivalstvo.

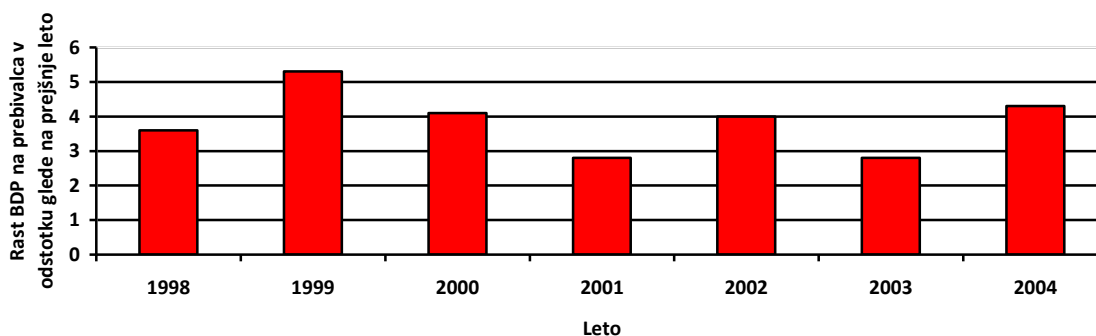
Politična vloga države v tranziciji se je v primerjavi s prejšnjim sistemom zmanjšala, ekonomsko pa povečala. Zagotavljanje učinkovitega tržnega gospodarstva skozi pravno državo je bil cilj samostojne Slovenije. V letih med 1991 in 1993 je prišlo s hitro izpeljano liberalizacijo cen in zunanje trgovine do povečanja konkurenčnosti na domačem trgu, kar je pomemben pogoj za učinkovito delovanje trga. Slovenija je tako pospešila svoj izvoz v Avstrijo, Nemčijo in Italijo in hkrati prestrukturirala svoje gospodarstvo (Vujović, 2006, str. 13).

S prehodom v samostojno tržno gospodarstvo, kjer je bila bistvena usmeritev v izvoz, so prišle tudi druge spremembe. Družbena lastnina postane privatna, storitveni sektor začne presegati industrijskega, razvija se demokratični sistem, trg delovne sile, finančni trg in trg blaga in storitev.

Od leta 1993 dalje je potekalo oživljanje slovenskega gospodarstva. Na trgu je prišlo do

konjunktura, ki je nastala zaradi domače ekspanzije potrošnje in plač. Vse to je vplivalo na povečanje agregatnega povpraševanja, na boljšo izkoriščenost zmogljivosti in delovne sile ter hkrati na povečanje proizvodnje in izvoza. Edina spremenljivka, ki jo gospodarska rast ni mogla odpraviti, je bila brezposelnost. Slovenija se je nahajala v obdobju transformacijskega okrevanja, ki je trajalo vse do leta 1995.

Slika 7: BDP na prebivalca v Sloveniji od 1990–2004

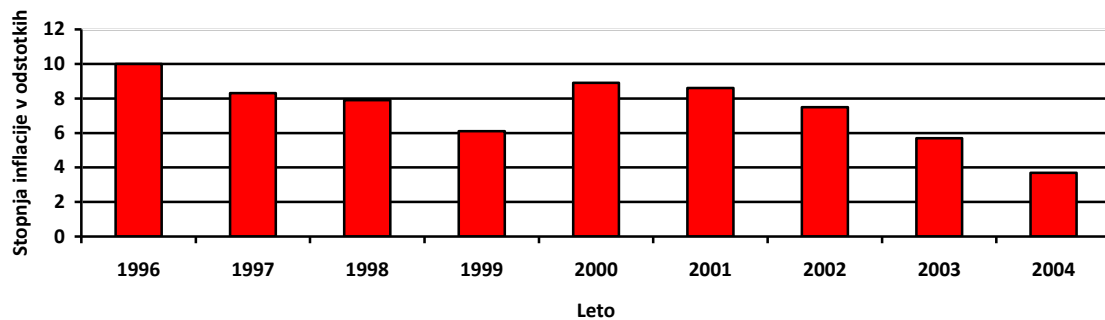

Vir: Eurostat, Real GDP growth rate, 2011e.

Iz zgornje slike (Slika 7, str. 17) je razvidno, da se je uspešnost Slovenije, merjeno skozi njen BDP na prebivalca, zaradi omenjenega transformacijskega okrevanja začela povečevati.

Na tem mestu je treba poudariti, da je bil razvoj zasebnih podjetij tisti dejavnik, ki je najbolj vplival na rast BDP. Vujović (2006, str. 14) ugotavlja, je bilo največ ustanovljenih podjetij na področju trgovine in terciarnih dejavnosti. Pomembno je, da so bila ta zasebna podjetja tržno naravnana in so zagotavljala proizvodno fleksibilnost gospodarstva, saj so prispevala k pozitivni realni rasti izvoza, k nastajanju novih delovnih mest ter povečanju naložb. Leta 1995 je prišlo do zastoja gospodarske rasti zaradi prepočasnega procesa sanacije in privatizacije. Plače so rasle prehitro glede na samo produktivnost dela, zato se je znižala konkurenčnost v industriji. Naslednje leto se je ekonomska politika trudila povrniti gospodarstvo na prvotno raven gospodarske rasti. Prizadevali so si omejiti inflacijska pričakovanja in s tem ustvariti ugodno podjetniško klimo in vzdušje za prihodnje investiranje.

Slika 8: Stopnja inflacije v Sloveniji med letoma 1996-2004

Vir: Eurostat, *Inflation rates*, 2011d.

Na zgornji sliki (Slika 8, str. 18) je prikazana stopnja inflacije med letoma 1996 in 2004. Opazimo, da se inflacija do leta 2002 ni bistveno spreminjala, po tem letu pa se je začela približevati povprečni inflaciji Evropske unije.

Za Slovenijo lahko rečemo, da je izbrala počasno pot v tržno gospodarstvo, za razliko od nekaterih drugih srednje-vzhodno evropskih držav, ki so se hotele na hitro ločiti od starega sistema. Dejansko se je izkazalo, da je na koncu Slovenija s počasnejšo potjo hitreje prišla do končnega cilja.

2.3 Slovenija kot članica Evropske unije

Tranzicijske države Srednje in Vzhodne Evrope, med katere je spadala tudi Slovenija, so se po prehodu na tržno gospodarstvo zavzemale za članstvo v EU. To članstvo je bilo v interesu tako starih članic EU kakor tudi tranzicijskih držav. Tako so si stare članice obetale nova tržišča, nove širitvene zmožnosti proizvodnje (predvsem zaradi nižje plačanih, a bolj kvalificiranih delavcev) ter stabilizacijo teh območij, medtem ko so tranzicijske države poleg stabilizacije gospodarstva pričakovale tudi večjo gospodarsko rast in blaginjo. Evropski svet je na srečanju 1994 v Essnu sprejel široko predpristopno strategijo, ki je pomagala pridruženim članicam Srednje in Vzhodne Evrope ter dvema sredozemskima pridruženima članicama (Cipru in Malti) pri pripravah za vstop v EU (Kenda & Bobek, 2003, str. 255).

Pravno podlago širitve sta predstavljala dva člena Amsterdamske pogodbe. Članstvo v EU zahteva:

- stabilne ustanove, ki zagotavljajo demokracijo, pravno državo, človekove pravice in zaščito manjšin;
- delujoče tržno gospodarstvo in sposobnost soočati se s konkurenco in tržnimi zakonitostmi znotraj Unije;

- sposobnost prevzeti obveznosti, ki izhajajo iz članstva, vključno s prizadevanjem za doseganje ciljev politične, ekonomske in monetarne unije;
- sposobnost upravnega aparata za prilagoditev EU.

Evropski svet se je decembra 1997 na zasedanju v Luksemburgu odločil, da začne s pogajanjem s 6 državami; določil je tudi strategijo za vse prijavljene. Pogajanja so se začela marca 1998, ko so se dogovorili o pogojih za pogajanja, 31 poglavij in področij, ki so predmet pogajanj, pregledu zakonodaje (t. i. screening) ter postopku in načelih pogajanj (Kenda & Bobek, 2003, str. 255–256).

Ob zaključku pogajanj decembra 2002 so določili datum širitve EU (1. 5. 2004), in sicer z 10 novimi članicami: Češka, Slovaška, Madžarska, Poljska, Litva, Latvija, Estonija, Slovenija, Ciper in Malta. Referendum o vstopu Slovenije v EU je bil izveden 23. marca 2003. Pogodbe o pristopu, ki so bile za vse nove države članice enotne, so bile podpisane 16. aprila 2003 v Atenah. Do vstopa novih članic v EU 1. maja 2004 so pogodbo morali ratificirati še parlamenti vseh 25 starih in novih članic ter Evropski parlament (Kenda & Bobek, 2003, str. 256–257).

Evropska unija prinaša s sabo nekaj dejstev, ki naj bi pomagala pri večji enakosti med državami. Nekateri ključni dejavniki tega doseganja enakosti so navedeni v nadaljevanju. Glede na to, da sta tako Slovenija kot Irska članici tako evropske kot evropske monetarne unije, to velja za obe državi.

Prost pretok blaga:

Prost pretok blaga je ob prostem pretoku oseb, storitev in kapitala ena od svoboščin, ki so temelj za delovanje notranjega trga EU. Svoboščina prostega pretoka blaga temelji na načelu, da nobena država članica ne sme postavljati ovir za nek proizvod, ki je legalno na trgu katerekoli druge države EU. Vsi predpisi, prostovoljni standardi, spremljajoča tehnična infrastruktura, nadzor varnosti proizvodov na trgu ter ukrepi v zvezi s prometom blaga so torej usmerjeni k temu, da bi bil pretok blaga znotraj držav članic EU čim bolj neoviran. Posamezna država lahko v določenih primerih sicer uveljavlja posebne nacionalne predpise, vendar ob soglasju ostalih članic in pod pogojem, da tak nacionalni predpis ne predstavlja nepotrebne ovire pri trgovanju (Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 11).

Prost pretok oseb:

Prost pretok oseb je ob prostem pretoku blaga, storitev in kapitala ena od štirih temeljnih svoboščin skupnega notranjega trga EU. Ob ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti je bil prost pretok oseb omogočen samo posameznikom, ki so se v drugi državi članici zaposlili ali tam opravljali samostojen poklic. Danes gibanje oseb med državami EU predstavlja temeljno državljansko pravico, ki je ključno zaznamovala zadnje desetletje evropskega združevanja. Ko govorimo o prostem pretoku oseb znotraj EU, govorimo o

izvajanju pravice do vstopa, bivanja in dela v drugi državi članici. Splošnega prostega gibanja oseb v EU ni, saj lahko posameznik v drugi državi biva le, če tam dela, študira, je upokojen ali ima dovolj lastnih sredstev za svoje preživetje. Prosto gibanje je torej pridržano za specifične kategorije oseb, katerih krog se je postopoma razširil (Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 18).

Seveda pa ta prost pretok ne velja v celoti. Tako so si stare članice EU izborile predhodno obdobje, v katerem bodo postopno liberalizirale trg delovne sile. Predvsem zaradi cene delovne sile, ki je v novih članicah bistveno nižja kot v starih. Tako bi ostalo veliko domačih delavcev brez dela, saj bi podjetja raje zaposlila cenejše delavce. Seveda to predhodno obdobje ni absolutno, vsaka članica se sama odloči, ali bo predhodno obdobje izvajala ali ne (traja pa lahko najdlje do 1. 5. 2011). Tako so trg delovne sile sprostile Danska, Irska, Nizozemska, Švedska, Velika Britanija ter Grčija.

Prost pretok storitev:

V EU je ob prostem pretoku oseb, blaga in kapitala prost pretok storitev ena od štirih temeljnih svoboščin, na podlagi katere deluje notranji trg. Za storitve – tako kot za blago, osebe in kapital – znotraj EU ni več meja, niso več podvržene carinskemu nadzoru in drugim oblikam zaščit, ampak je storitvena menjava med članicami EU povsem neovirana. V praksi to pomeni, da lahko podjetje ali samozaposleni posameznik, ki izpolnjuje pogoje za opravljanje neke dejavnosti v domači državi, opravlja enako dejavnost kjerkoli znotraj EU. Oseba lahko pri tem potuje v drugo državo, da bi storitev nudila tam ali pa storitev nudi kar doma, kar bi lahko na primer veljalo za svetovalne dejavnosti preko telefona (Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 24).

Prost pretok kapitala:

Prost pretok kapitala je poleg prostega pretoka blaga, storitev in oseb ena izmed štirih osnovnih svoboščin, ki so temelj učinkovitega delovanja evropskega notranjega trga. Zajema vse transakcije s finančnim in realnim premoženjem (npr. nepremičnine) med pravnimi in fizičnimi osebami na območju držav članic EU in vse tovrstne transakcije med navedenimi osebami z območja držav članic EU (rezidenti EU) s pravnimi in fizičnimi osebami tretjih držav (nerezidenti EU). Izjemoma so izvzete transakcije, povezane z javno varnostjo (npr. financiranje trgovine z orožjem in mamili, pranje denarja), dovoljeni pa so tudičasni kratkoročni posegi v prostost pretoka kapitala zaradi plačilno bilančnih težav posamezne države članice. Okoliščine, pod katerimi je dovoljeno poseganje v prost pretok kapitala, natančno določa Maastrichtska pogodba (Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 28).

Enotna kmetijska politika:

Skupna kmetijska politika EU je ena prvih skupnih evropskih politik. Države članice so že ob ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti v petdesetih letih spoznale, da je ob tesnejšem ekonomskem povezovanju treba urejevanje kmetijstva prenesti na skupne organe. Več desetletij je bilo prav kmetijstvo tisto področje, ki je bilo najbolj enotno

urejeno in ki je najbolj povezovalo države članice. Večino ciljev je skupna kmetijska politika želela uresničevati z višjimi cenami in s tem ugodnejšim dohodkom za evropske kmete. Zato je zaščitila svojo proizvodnjo, po ustvarjanju presežkov pa uravnala trge tudi z izvoznimi podporami in različnimi oblikami intervencij na notranjem trgu (javni nakupi, določitev institucionalnih cen, podpore skladiščenju, podpore porabi). Reforme so poskušale slediti cilju ugodnejšega dohodka, zato so naprej omejevale ponudbo in s tem problem prodaje dragih presežkov hrane (proizvodne kvote), v zadnji etapi pa so ob znižanju cenovnih podpor uvedli tudi različne oblike neposrednih plačil (Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 38).

Carinska unija:

Carinska unija je gospodarski prostor s prostim, brezcarinskim pretokom blaga ne glede na njegovo poreklo. Kot takšna je integralni del skupnega evropskega trga. Pomembno prispeva tudi k poenostavitvi pri uvažanju blaga, saj se blago, ki prihaja iz tretjih držav, lahko prosto giblje po celotnem območju EU pod pogojem, da so bile urejene uvozne formalnosti in v državi članici uvoznici uvedene carine in druge dajatve. Carinska unija zajema tudi poenotenje carinskih predpisov v trgovanju s tretjimi državami. Tako nobena država ne more enostransko odločati, ali se pogajati o carinskih zadevah. Delovanje skupnega trga s prostim pretokom blaga je mogoče le z izvajanjem skupnih pravil na zunanjih mejah EU. Brez vzpostavitve carinske unije med državami članicami EU ne bi bilo skupne evropske zunanjetrgovinske in razvojne politike, skupnega kmetijskega trga, prav tako ne bi bilo mogoče učinkovito usklajevati ekonomske in denarne politike (Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 120).

Evropska monetarna unija:

Eden od ciljev članstva v EU je popolna integracija držav članic v enoten evropski denarni prostor. Zaključek te integracije označuje prevzem evra na ozemlju vseh držav članic. Stare članice so imele ob uvedbi evra možnost odloga za nedoločen čas, Slovenija in ostale pristopnice pa so se k prevzemu evra zavezale že med pogajanji. Priprave na uvedbo evra pomenijo predvsem izenačevanje pogojev gospodarjenja in življenjske ravni ter trajno vzdrževanje javnofinančne stabilnosti. Pred prevzemom evra, ko še uporabljajo svojo nacionalno valuto, so države zavezane tudi k vzdrževanju denarne in plačilno bilančne stabilnosti. To je obdobje, v katerem v okviru evropskega tečajnega mehanizma svoje nacionalne valute do evra izpostavijo preizkušnji trga, ob tem pa morajo izpolniti še ostale kriterije, opredeljene v Maastrichtski pogodbi – t. i. maastrichtski kriteriji. Ta proces je znan kot konvergenčni proces, v katerem sta prisotni dve komponenti: nominalna (izpolnjevanje maastrichtskih kriterijev glede višine inflacije, obrestnih mer, javnega dolga in tekočega primanjkljaja javnih financ) in realna (približevanje povprečni življenjski ravni v EU). Zaradi prednosti, ki jih prinaša sodelovanje v ekonomski in monetarni uniji (EMU), so se Avstrija, Finska, Francija, Nemčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska in Španija odločile vstopiti v EMU že ob uvedbi evra leta 1999, leta 2001 pa se jim je pridružila tudi Grčija. Tudi na Danskem, Švedskem in v Veliki Britaniji, kjer evra niso prevzeli, razmišljajo o vstopu (Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 63).

Slovenija, ki je te konvergenčne kriterije izpolnila najhitreje med novimi članicami, je v EMU vstopila 1. 1. 2007.

2.4 Slovenija danes

Vzpostavitev samostojne države, zamenjava gospodarskega sistema in splošni gospodarski razvoj so prispevali k velikim spremembam slovenskega gospodarstva po letu 1991. Prva leta po osamosvojitvi so bila za gospodarstvo zelo težka. To se je odrazilo v močnem padcu gospodarske aktivnosti v prvih dveh letih: leta 1991 se je BDP realno zmanjšal za 8,9 %, leta 1992 pa za 5,5 %. Že v letu 1993 se je gospodarska aktivnost začela povečevati, in to je trajalo vse do leta 2008 (Ćirjaković et al., 2011, str. 49).

Najvišje stopnje gospodarske rasti smo dosegli v obdobju izjemne konjunktore, zlasti v letu 2001; BDP se je takrat realno zvišal za 6,9 %. V letu 2009, ki ga je zaznamovala velika gospodarska kriza v precejšnjem delu razvitega sveta, se je BDP realno zmanjšal za 8,1 %, že v naslednjem letu pa smo znova zabeležili, sicer rahlo, 1,2 % gospodarsko rast. V celotnem obdobju od leta 1991 do leta 2010 se je BDP realno zvišal za 73 % (Ćirjaković et al., 2011, str. 49).

Zaradi stalne gospodarske rasti, ki je presegala rast v drugih državah članicah EU, smo zmanjševali zaostanek v gospodarski razvitosti do povprečja EU. V letu 1995 je slovenski BDP na prebivalca po kupni moči dosegal 74 % povprečja sedemindvajseterice, leta 2009 pa 88 % tega povprečja (Ćirjaković et al., 2011, str. 49).

Slovensko gospodarstvo je ustvarjalo čedalje večji BDP, čeprav je rast zaposlenosti močno zaostajala za rastjo BDP. Posledično je stalno naraščala tudi produktivnost dela kot razmerje med realno rastjo BDP in rastjo zaposlenosti. V obdobju od leta 1991 do leta 2010 se je produktivnost dela povečala za 77 %, to je nekoliko več, kot se je v omenjenem obdobju povečal BDP (Statistični urad Republike Slovenije, 2010).

Struktura gospodarstva se je od leta 1991 do danes močno spremenila, podobne spremembe pa so značilne tudi za druge države. Delež kmetijskih dejavnosti v BDP se je zmanjšal za več kot polovico, s 5,7 % BDP v letu 1991 na 2,4 % v letu 2010. Prav tako se je močno zmanjšal delež industrije in gradbeništva; te dejavnosti so v letu 1991 ustvarile 44 % BDP, v letu 2010 pa 31 %. Močno pa se je povečal delež storitev, in sicer s 50 % v letu 1991 na 67 % v letu 2010 (Ćirjaković et al., 2011, str. 50).

V celotnem obdobju od 1995 do 2010 je Slovenija ustvarjala tekoči primanjkljaj, to pomeni, da njeni prihodki niso zadoščali za pokrivanje odhodkov. Največji tekoči primanjkljaj je država ustvarila leta 1995, vendar je pri tem pomembno, da je večji del takšnega primanjkljaja posledica knjiženja transakcije v zvezi z vračilom po vojni odvzetega premoženja. Po letu 1995 je nato država vsako leto ustvarjala primanjkljaj v

vrednosti od 0,1 % do 4,0 % BDP. V letu 2009 se je primanjkljaj zaradi gospodarske krize močno povečal, na 6,0 % BDP, v letu 2010 pa so bili prihodki države za 5,5 % BDP manjši od njenih odhodkov (Ćirjaković et al., 2011, str. 52).

Zaradi stalnega ustvarjanja tekočega primanjkljaja in tudi drugih razlogov se je po letu 1994 povečevala tudi zadolženost države. Ob koncu leta 1994 je bruto dolg države znašal 1.618 milijonov evrov ali 19 % BDP. Do izbruha gospodarske krize leta 2009 je bil dolg precej stabilen; v obdobju do vstopa Slovenije v EU leta 2004 se je postopoma povečal na okoli 27 % BDP, po vstopu v EU pa se je glede na BDP do konca leta 2008 nižal. V letu 2009 se je zaradi gospodarske krize povečal kar za 4.269 milijonov evrov, in sicer na 12.449 milijonov evrov ali 35 % BDP (Ćirjaković et al., 2011, str. 52).

Republika Slovenija namenja največ svojih izdatkov za socialno zaščito. To področje obsega izdatke, povezane z različnimi tveganji in potrebami, kot so bolezen, invalidnost, starost, otroci, brezposelnost in druge oblike socialne izključenosti (pretežno pokojnine in druga socialna nadomestila). Od leta 1999 dalje se je delež izdatkov za socialno zaščito zmanjševal do leta 2007; takrat je dosegel svojo najnižjo vrednost (15 % BDP), nato pa se je v samo 2 letih, do leta 2009, povečal na 18 % BDP. Druga največja skupina izdatkov so izdatki za zdravstvo. Tudi njihov delež se je po letu 1999 v večini let zmanjševal, nato pa se je v letu 2009 precej zvišal in dosegel vrednost 6,8 % BDP. Tretja največja skupina izdatkov pa so izdatki za izobraževanje, ki so v letu 2009 znašali 6,7 % BDP (Ćirjaković et al., 2011, str. 52).

Po podatkih, ki jih predstavlja vlada, kaže na to, da je bila slovenska gospodarska rast v letih 2000–2007 na stopnji zastavljene v Strategiji razvoja Slovenije (Strategija razvoja Slovenije, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005, str. 47) in za kar nekaj odstotnih točk višja od gospodarske rasti v Evropi. Po teh podatkih naj bi Slovenija s takim tempom razvoja povprečje razvitosti Evropske unije dosegla prej, kot je zapisala v Strategiji razvoja Slovenije. V zvezi z zdravjem slovenskega gospodarstva gospodarstveniki ocenjujejo, da je zdravje oziroma rast slovenskega gospodarstva pravzaprav nezdrava oziroma (pre)napihnjena, češ da gre velik del rasti na račun velikih investicij v infrastrukturo.

V letu 2007 se je v razmerah ugodne mednarodne konjunktore visoka gospodarska rast iz leta 2006 (5,7 %) še pospešila in je bila najvišja po osamosvojitvi (6,1 %). Med posameznimi dejavnostmi so h gospodarski rasti največji delež prispevali predelovalne dejavnosti in gradbeništvo, konjunktura v obeh pa je ugodno vplivala tudi na visoko rast nekaterih tržnih storitev (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2007).

Trenutno največjo oviro v Sloveniji predstavlja brezposelnost. Gibanja na trgu dela odražajo globoko krizo, ki se je na trgu dela začela oktobra 2008 in je najbolj prizadela zaposlene v industrijskem sektorju ter povezanih storitvenih dejavnostih. Narašča število presežnih delavcev in brezposelnih zaradi stečaja ali gospodarskih težav. Zaposlenost se

zmanjšuje ne samo v delovno intenzivnih in tehnološko manj razvitih industrijskih panogah, ampak tudi v tehnološko razvitejših. Mladina ima slabo perspektivo za uspešno vključitev na trg dela; večina tistih, ki dobijo zaposlitev, pa dela po pogodbah za določen čas. Aktualna kriza na trgu dela je zelo resna in podobna času tranzicijske recesije (Česen, 2010, str. 31).

V letih 2009 in 2010 je gospodarska kriza povzročila bistveno povečan obseg števila brezposelnih oseb. Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje je bilo konec leta 2010 registriranih 110.021 brezposelnih oseb, kar je za 13,8 % več kot konec leta 2009. Število registriranih brezposelnih oseb se je povečalo na vseh izobrazbenih ravneh, v vseh starostnih razredih in po obeh spolih (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2011a). Glavni razlog za takšno povečanje brezposelnosti gre iskati predvsem v odpovedi pogodb o zaposlitvi delavcem, ki so imeli sklenjene pogodbe za določen čas, nikakor pa ne gre prezreti tudi drugega razloga za takšno povečanje brezposelnosti. Zaostrene gospodarske razmere so povzročile propad številnih podjetij in zasebnikov, predvsem v gradbenem sektorju, od koder izvira največji prirast brezposelnih oseb.

Inflacija v Sloveniji se je od leta 2002 občutno znižala. Vzdržno zniževanje inflacije in stabilna rast cen v letu 2006 sta bili posledica usklajenega delovanja politik Banke Slovenije in vlade. V razmerah cenovne stabilnosti je Slovenija januarja 2007 prevzela evro. Kot pristopnica v drugem krogu je izkoristila izkušnje in dobre prakse drugih držav evroobmočja ob menjavi valut. Med ukrepi, ki sta jih vlada in Banka Slovenije sprejeli za zagotovitev nemotenega prehoda na evro (Program vstopa v ERM II), sta pomembna zlasti dvojno označevanje cen, ki je bilo uvedeno devet mesecev pred prevzemom evra, ter informacijska kampanja, namenjena seznanitvi širše javnosti z možnimi tveganji v procesu menjave valut. S tem je bila zagotovljena stabilnost cen v mesecu pred prevzemom evra in neposredno po njem. Sprememba valute je definitivno najbolj vplivala na povišanje cen storitev, zlasti gostinskih (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2008).

Po mnenju vlade so za sedanjo raven stopnje inflacije krivi predvsem zunanji dejavniki, nanjo pa v veliki meri vpliva tudi cena hrane in naftnih derivatov. Inflacija v Sloveniji je tako leta 2008 znašala 5,7 %, v letu 2009 1,0 % in v letu 2010 1,5 %. Vendar pa je na tem mestu kljub temu potrebno dodati, da so inflacijski pritiski v Sloveniji še naprej manjši kot v evroobmočju. Mednarodno primerljivo merjenje kaže, da se inflacija v Sloveniji še naprej umirja bolj kot v evroobmočju (Bole et al., 2011).

V spodnji tabeli (Tabela 2, str. 25) je prikaz temeljnih gospodarskih kazalcev Slovenije v zadnjih letih z vključeno napovedjo za leto 2011.

Tabela 2: Glavni ekonomski pokazatelji slovenskega gospodarstva

	2007	2008	2009	2010	napoved 2011
STOPNJA RASTI					
BDP	6,8	3,5	-7,3	0,9	2,5
BDP v mio EUR (tekoče cene)	34,568	37,135	35,870	36,386	38,058
INFLACIJA	3,6	5,7	1,0	1,5	2,5
ZAPOSLENOST					
STOPNJA BREZPOSELNOSTI					
ILO (%)	4,9	4,4	5,7	6,7	7,3
PRODUKTIVNOST					
(BDP na zaposlenega), rast v %	3,7	0,7	-5,0	2,5	3,4

Vir: Ministrstvo za gospodarstvo RS, Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2007–2013, 2006

3 KONKURENČNOST IRSKEGA IN SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA DANES

Irsko in Slovenijo lahko primerjamo z večih zornih kotov. Obe sta majhni evropski državi, članici Evropske unije, pretežno poraščeni z gozdom. Imata relativno maloštevilčno prebivalstvo, katerega etnična sestava je v obeh primerih podobna (na Irskem je 87,4 % Ircev, v Sloveniji je 83,1 % Slovencev). Ugotovimo lahko, da imata veliko skupnih točk, pa vseeno je Irška gospodarsko precej bolj uspešna država kot pa Slovenija. Kljub temu pa svetovna gospodarska kriza ni prizanesla nobeni izmed držav. V nadaljevanju bom na podlagi izbranih gospodarskih kazalcev primerjal državi med seboj.

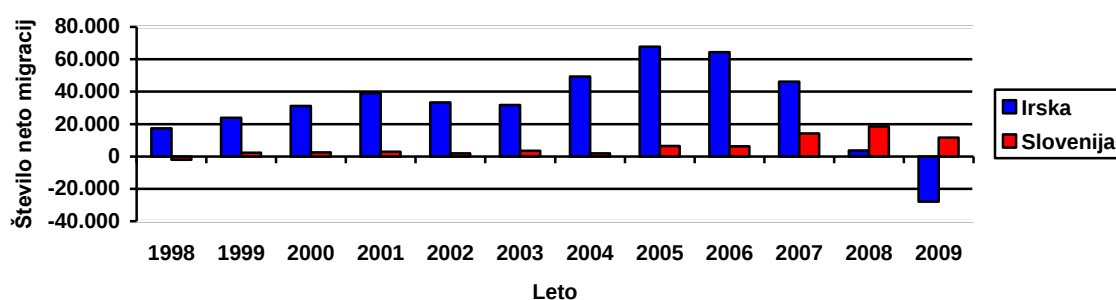
3.1 Migracije irskega in slovenskega prebivalstva

Glavni razlogi za selitve prebivalstva so družbene, demografske, ekonomske, verske, politične in družinske razmere. Tako so selitve posledica nacionalno-etničnih razlogov, pomanjkanja, politične nestabilnosti, gospodarskih kriz, zaostalosti, nezaposlenosti, osebnih težav, diskriminacij, spopadov, konfliktov, protestov, uporov, vojnih razmer in napetosti, obubožanja in upanja na boljše življenje (Pečar, 1998, str. 4). Malačič (2000)

ugotavlja, da so bile migracije v Evropi odvisne od dogajanj na trgu dela zaradi ekonomskih neenakosti, demografski razlogi pa še niso vplivali na migracijska gibanja. Opazimo lahko, da so pravzaprav vsi naštet razlogi za migracije prebivalstva pravzaprav trenutno nezadovoljstvo z obstoječim stanjem v državi. Zato lahko sklenemo, da so neto migracije eden izmed kazalcev privlačnosti za bivanje v določeni državi.

V nadaljevanju je podana slika (Slika 9, str. 26), ki prikazuje neto migracije irskega in slovenskega prebivalstva, to je razliko med št. imigrantov (priseljencev) ter emigrantov (odseljencev) od leta 1998 pa do leta 2009 v Irsko ter Slovenijo.

Slika 9: Neto migracije Irske in Slovenije med letoma 1998 in 2009

Vir: Eurostat, Immigration and Emigration, 2011c

Opazimo lahko, da imata tako Irska kot Slovenija med letoma 1999 in 2005 vseskozi pozitivne neto migracije, razlika je le v tem, da je v primeru Irske naraščanje le-teh precej večje kot v primeru Slovenije. Po tem letu pa se neto migracije na Irskem močno znižujejo in leta 2009, prvič po letu 1998, beležijo negativne neto migracije. Tega leta se z Irske odseli 27.844 ljudi več, kot pa se jih tam priseli. V primeru Slovenije je slika drugačna, saj se neto migracije močno povečujejo prav po letu 2005, tudi leta 2009 je vrednost visoka.

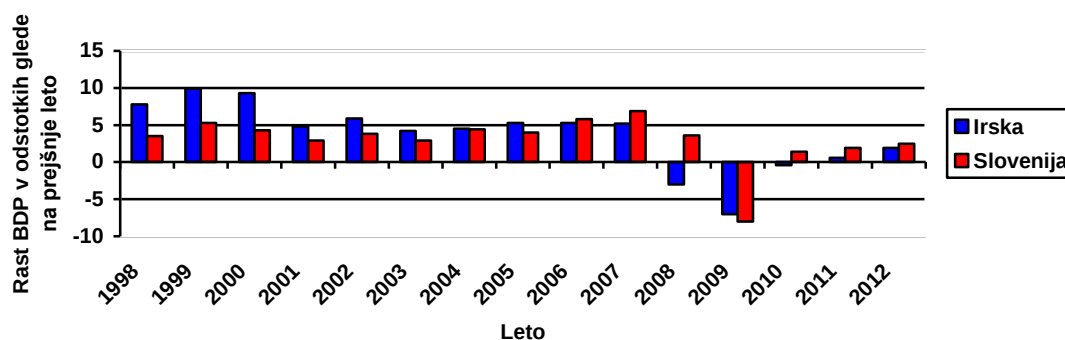
Iz tega lahko sklenemo, da je bila Irska relativno privlačnejša za bivanje med letoma 1998 in 2007, od leta 2007 dalje pa je privlačnejša Slovenija.

3.2 Rast bruto domačega proizvoda

Bruto domači proizvod (v nadaljevanju BDP) je ekonomsko-gospodarski kazalec, ki označuje najpomembnejši agregat nacionalnih računov in najobsežnejše merilo celotne ekonomske aktivnosti v državi (Statistični urad Republike Slovenije, 2011). Na spodnji sliki (Slika 10, str. 27) prikazujemo rast BDP za izbrani državi med letoma 1998 in 2010 glede na predhodno leto. Opazamo, da sta imeli obe državi med letoma 1998 in 2007 pozitivno in visoko gospodarsko rast; Irska relativno višjo v prvih letih opazovanega obdobja, Slovenija pa relativno višjo v zadnjih letih opazovanega obdobja.

Svetovna gospodarska kriza, ki je zajela večino sveta, ni prizanesla niti izbranim državam. Tako sta obe državi leta 2008 beležili občuten padec v gospodarski aktivnosti, Irska pa je bila prva država Evropske unije, ki je tega leta vstopila v recesijo (uradno že konec leta 2007) (Central Statistics Office, 2007). Leta 2009 sta državi beležili daleč največji padec gospodarske aktivnosti; Irska 7 % znižanje BDP, Slovenija celo 8 %. To je pomenilo, da je Irska celo uradno tega leta doživela depresijo. Glavni razlog za recesijo je močan padec proizvodnje v gradbeništvu, ki je v primerjavi z ZDA, Veliko Britanijo in Španijo mnogo bolj izrazit. Cene nepremičnin so namreč na Irskem naraščale bistveno hitreje kot v drugih državah, zato so bile korekcije cen toliko večje in so imele tudi večje posledice za celotno gospodarstvo. Leta 2010 je Irska še vedno beležila blag padec glede na predhodno leto, medtem ko je Slovenija že zabeležila blago gospodarsko rast v višini 1,4 %. V prihodnjih dveh letih za obe državi napovedujejo počasno, a vztrajno okrevanje gospodarstva (Eurostat, 2011e).

Slika 10: Primerjava rasti BDP glede na prejšnje leto na Irskem in v Sloveniji med letoma 1998 in 2010 (z vključeno napovedjo za leti 2011 in 2012)

Vir: Eurostat, Real GDP growth rate, 2011e

3.3 Stopnja izobrazbe

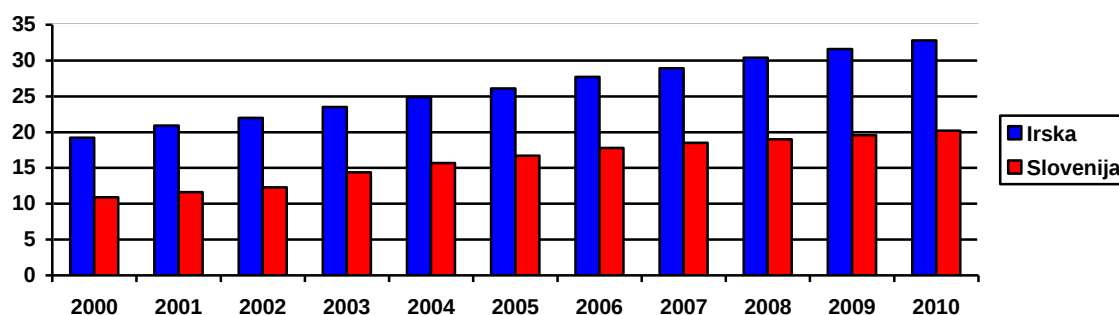
Znanje in informacije so v zadnjih desetletjih, predvsem pa v zadnjih letih, dobile pomen, kakršnega niso imele še nikoli doslej. Vse bolj je razširjeno prepričanje, da znanje ne povečuje le gospodarske rasti, temveč vodi tudi v strukturne spremembe gospodarstva in družbe, ki se bistveno razlikujejo od sprememb, s katerimi se gospodarstva soočajo že ves čas. Gospodarstva sodobne dobe so gospodarstva, ki temeljijo na znanju. Znanje postaja glavno gonilo rasti (Jesenko & Jesenko, 2005).

Pomen znanja v gospodarstvu in družbi se zavedajo povsod po svetu. Evropa si je tako na primer z lizbonsko deklaracijo, sprejeto marca 2000, zastavila ambiciozen cilj postati najkonkurenčnejše in najdinamičnejše na znanju temelječe gospodarstvo (Jesenko &

Jesenko, 2005). Cilj je kot prednostno nalogo v svojo razvojno gospodarsko strategijo vključila tudi Slovenija, ki je s članstvom v Evropski uniji k doseganju zastavljenega cilja še toliko bolj zavezana (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005).

Znanje lahko v grobem merimo s stopnjo izobrazbe. Na spodnji sliki (Slika 11, str. 28) je prikazan delež prebivalstva z visokošolsko oz. fakultetno izobrazbo med letoma 2000 in 2010 za Irsko in Slovenijo. Prav za obe državi velja, da v opazovanem obdobju delež prebivalstva z visokošolsko oz. fakultetno izobrazbo nenehno narašča, s podobnimi letnimi stopnjami rasti. Vendar pa opazimo očitno razliko. Leta 2000 je imela Irska slabih 20 % prebivalstva z visokošolsko izobrazbo, medtem ko je imela Slovenija istega leta takšnega prebivalstva le dobrih 10 %. Velika razlika je opazna tudi v lanskem letu. Irska je imela leta 2010 kar tretjino prebivalstva z visokošolsko oz. fakultetno izobrazbo, medtem ko je imela Slovenija takšnih ljudi le petino.

Slika 11: Delež prebivalstva v % prebivalstva z visokošolsko/univerzitetno izobrazbo na Irskem in v Sloveniji med letoma 2000 in 2010

Vir: Eurostat, Tertiary educational attainment, 2011f.

Zaključimo lahko z opazko, da je posedovala Irska že leta 2000 tolikšno znanje, kot ga Slovenija danes.

3.4 Neposredne tuje investicije (NTI)

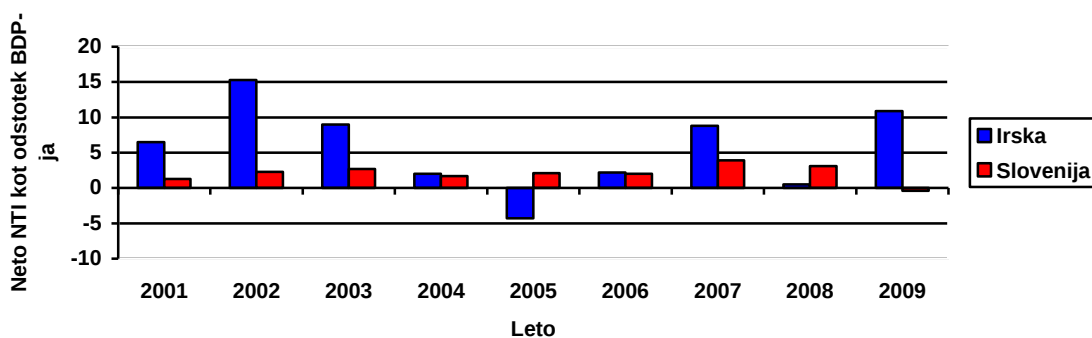
Neposredne tuje investicije (v nadaljevanju NTI) so med makroekonomisti v zadnjih letih med najpogostejše obravnavanimi temami. Neposredne tuje investicije povečujejo gospodarsko rast. Ekonomska teorija loči različne vrste neposrednih tujih investicij. Če podjetje v tuji državi zgradi nove poslovne, proizvodne ali trgovske obrate, pravimo, da gre za tako imenovano greenfield investicijo. Če podjetje v tuji deželi kupi že obstoječe realno premoženje, pa gre za brownfield investicijo. Tretja vrsta naložb so nakupi oziroma prevzemi podjetij. Tuja podjetja si želijo vlagati predvsem v dobra podjetja, ki imajo dober dolgoročni izgled na trgu. Od prevzema dalje je usoda domačega podjetja, ki je bilo prevzeto, odvisna od tujega podjetja in njene poslovne politike. Četrta oblika neposrednih

tujih investicij so joint-ventures oziroma skupna vlaganja – tuje podjetje vstopi na trg skupaj z enakopravnim domačim partnerjem. Greenfield investicije so gotovo najbolj zaželen oblika naložb, saj podjetja z izgradnjo novih objektov v tuji državi neposredno ustvarjajo nova delovna mesta. Ni dvoma, da greenfield in brownfield investicije pozitivno vplivajo na razvoj države, ki prejme naložbo (Poslovni utrip, 2007).

Neto neposredne tuje investicije so razlika med prejetimi neposrednimi tujimi investicijami državi ter daniimi neposrednimi tujimi investicijami drugi državi (Kenda, 2002). Za potrebe primerjave tega kazalca razvoja smo, da bi pokazali relativno velikost, višino neto neposrednih tujih investicij izrazili kot delež BDP-ja.

Na spodnji sliki (Slika 12, str. 29) tako prikazujemo delež neto NTI v BDP-ju Irske in Slovenije med letoma 2001 in 2009. Opažamo, da sta obe državi skozi celotno obdobje neto prejemnici NTI z eno izjemo. Irska je tako leta 2005 imela več danih NTI drugim državam kot pa prejetih NTI, Slovenija pa leta 2009. Kljub temu da sta večinoma obe državi neto prejemnici NTI, pa je iz grafa lepo razvidna višina prejetih neposrednih tujih investicij. Medtem ko se je v Sloveniji delež NTI, izražen v odstotku BDP, v opazovanem obdobju gibal med 2 % in 3,9 %, pa je na drugi strani Irska beležila od 2 % do 15 % neto NTI, izražen v odstotku BDP, leta 2002.

Slika 12: Neposredne tuje investicije (neto NTI v % BDP-ja) na Irskem in v Sloveniji med letoma 2001 in 2009

Vir: Eurostat, Foreign direct investments, 2011a

Višina neposrednih tujih investicij v državo odraža njeno privlačnost za investiranje (European Commission, 2011). Glavni razlog, zakaj je Irska tako privlačna za investicije se skriva predvsem v 12,5 % davku na dobiček, ki je kar polovico nižji od povprečja Evropske unije. V Sloveniji pa ta davek znaša 20 %. Glede na poročilo konkurenčnosti Evropske unije lahko zaključimo, da je Irska precej bolj privlačna za investiranje kot pa Slovenija.

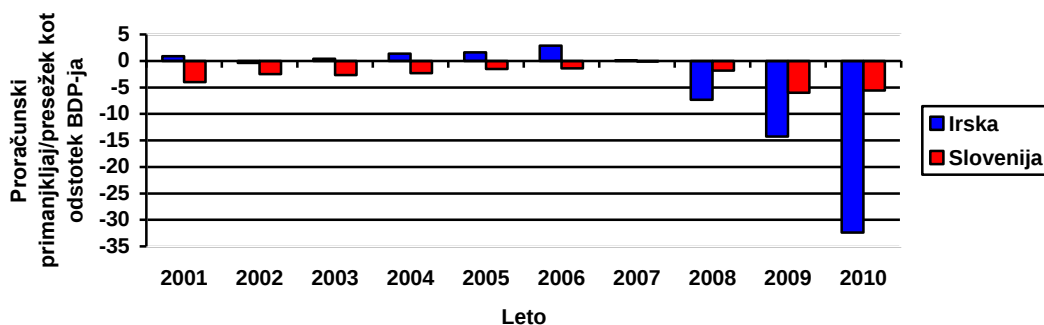
3.5 Proračunski primanjkljaj/presežek

Proračunski presežek oz. primanjkljaj je razlika med javnofinančnimi prihodki in javnofinančnimi izdatki in nam kaže gospodarjenje določene države. Je pomemben gospodarski kazalec, kar potrjuje tudi dejstvo, da je prav proračunski primanjkljaj eden izmed konvergenčnih kriterijev za vstop v evropsko monetarno unijo.

Da lahko primerjamo ta gospodarski kazalec, v nadaljevanju na spodnji sliki (Slika 13, str. 31) prikazujemo proračunski presežek oz. primanjkljaj kot odstotek BDP-ja. Konvergenčni kriterij za vstop v monetarno unijo govori o tem, da proračunski primanjkljaj ne sme preseči 3 % BDP-ja (Evropska komisija, 2009). Iz grafa je razvidno, da je najhujša svetovna gospodarska kriza, ki je povzročila zadolževanje držav zaradi reševanja bančnih sistemov in oživljanja gospodarstva, vplivala na obe proučevani državi. Tako kot je razvidno iz zgornje tabele, vidimo tudi iz grafa, da je proračunski primanjkljaj v proučevanih državah začel naraščati z enoletnim zamikom; na Irskem leta 2008 in v Sloveniji leta 2009. Kljub temu da je v Sloveniji lansko leto proračunski primanjkljaj znašal slabih 6 % BDP, pa stanje vseeno ni niti približno tako alarmantno kot na Irskem, kjer je proračunski primanjkljaj znašal vrtočlavih 32,4 % BDP. Irska je prav zaradi velikega povečevanja proračunskega primanjkljaja postala članica skupine »ne slavnih« držav, ki so jim ekonomisti in gospodarstveniki nadeli ime PIIGS.

Ker je stanje na Irskem resnično alarmantno, so finančni ministri držav članic Evropske unije, med njimi tudi naš finančni minister F. Križanič, dosegli dogovor, da Irski pomagajo s 85 milijard vredno finančno injekcijo (Ministri sklenili – Irška bo prejela 85 milijard evrov, 2011). 35 milijard evrov so tako namenili za krepitev irskega finančnega sistema, 50 milijard evrov pa so namenili irski vladi za pomoč pri pokrivanju proračunskega primanjkljaja. Ekonomisti na Irskem so si glede te pomoči različnega mnenja. Nekateri so mnenja, da je bilo sprejetje te pomoči pod danimi pogoji najboljša možna opcija, medtem ko so drugi mnenja, da gre za tako slab posel, da bi morali dano pomoč zavrniti oz. vrniti prejete milijarde evrov. Kdo ima prav in ali bo prejeta pomoč pomagala Irski, da se izkoplje iz trenutnih finančnih težav, pa bo pokazal čas.

Slika 13: Proračunski presežek oz. primanjkljaj kot odstotek BDP-ja na Irskem in v Sloveniji med letoma 2001 in 2010

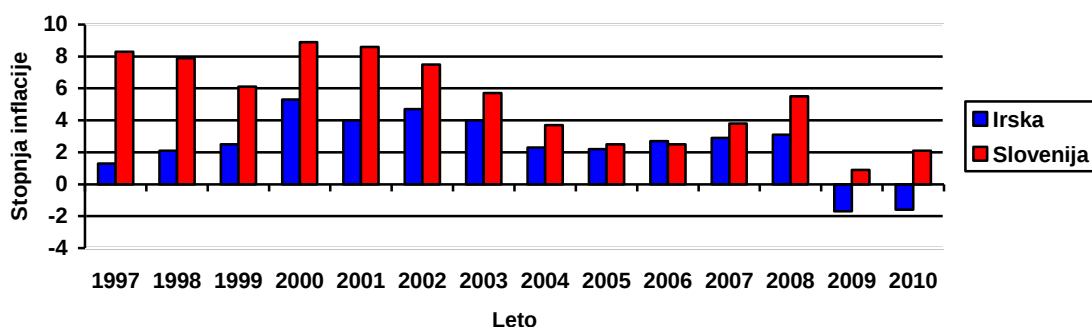
Vir: Eurostat, General government deficit/surplus, 2011b.

3.6 Inflacija

Po podatkih Eurostata sta imeli Irska kot Slovenija avgusta najnižjo letno raven inflacije, in sicer Irska 1 %, Slovenija pa 1,2 %. Na spodnji sliki (Slika 14, str. 32) primerjamo stopnjo inflacije za izbrani državi po posameznih letih, med letoma 1997 in 2010, in opazimo, da je imela Slovenija pred vstopom v Evropsko unijo visoke ravni inflacije, ki so se gibale med 5,7 % in 8,9 %, medtem ko stopnja inflacije na Irskem v preučevanem obdobju nikoli ni presegla 5 %. Irska je v letih 2009 in 2010 zabeležila celo 1,7 % oz. 1,6 % upad splošne ravni cen. Deflacija v tem časovnem obdobju je popolnoma logična posledica pomanjkanja denarja na Irskem in sovpada z ugotovitvami iz prejšnjega odstavka, hkrati pa, kot bomo videli v nadaljevanju, pomeni začaran krog, saj povečuje stopnjo nezaposlenosti.

Ker je eden izmed pogojev za vstop v evropsko monetarno unijo tudi ta, da stopnja inflacije v državi kandidatki ne sme za več kot 1,5 odstotnih točk presegati povprečja stopnje inflacije treh držav članic, ki so dosegle najboljše rezultate glede stabilnosti cen, je morala Slovenija visoko stopnjo inflacije umiriti.

Slika 14: Primerjava inflacije na Irskem in v Sloveniji med letoma 1997 in 2010

Vir: Eurostat, „Inflation rates, 2011d.“

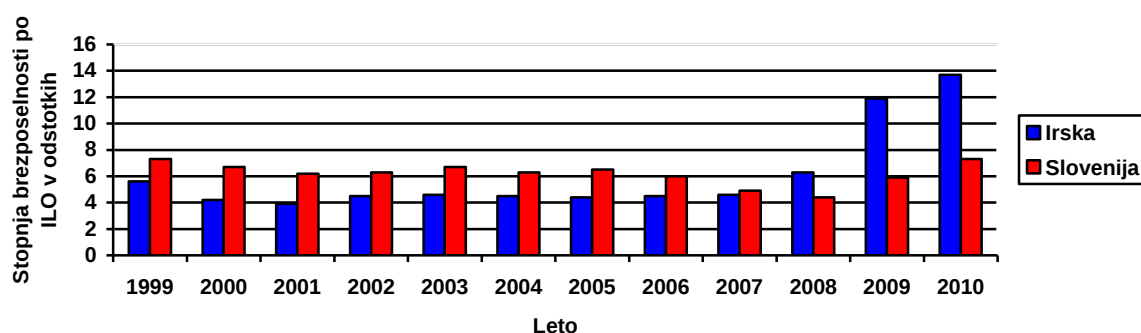
Poročilo o uvedbi evra v Sloveniji, ki ga je štiri mesece po uvedbi nove valute izdala Evropska komisija, kaže, da je prehod Slovenije na evro potekal hitro in gladko, inflacija pa je na splošno ostala stabilna, kljub temu da so se cene nekaterega blaga in storitev povišale, pri čemer povišanje ni bilo večje kot v drugih državah, ki so uvedle evro (Komisija Evropskih skupnosti, 2007).

3.7 Stopnja brezposelnosti

Zadnji preučevan ekonomski kazalec, ki odraža gospodarsko stanje v neki državi, je stopnja brezposelnosti. Gre za enega najbolj perečih problemov današnjih gospodarstev, ki povzroča tako ekonomske kot politične probleme.

V raziskavi smo uporabili stopnjo brezposelnosti, merjeno po anketi o delovni sili, kot jo določajo standardi mednarodne organizacije za delo (ILO). Iz spodnje slike (Slika 15, str. 33), ki prikazuje gibanje stopnje brezposelnosti na Irskem in v Sloveniji med letoma 1999 in 2010, vidimo, da je bila stopnja brezposelnosti bolj ali manj konstantna v obeh državah med letoma 1999 in 2007. V Sloveniji je le-ta znašala dobrih 6 %, medtem ko je na Irskem stopnja brezposelnosti v tem obdobju znašala le dobrih 4 %. Po letu 2007 pa se je v Sloveniji stopnja brezposelnosti začela povečevati in je tako leta 2010 dosegla vrednost 7,3 %. Tudi na Irskem se je stopnja brezposelnosti v tem obdobju (2007–2010) povečevala, vendar v občutno večjih vrednostih. Leta 2008 je tako znašala 6,3 %, naslednje leto se je povzpela na 11,9 %, v lanskem letu pa je stopnja brezposelnosti dosegla že vrtoglavih 13,7 %.

Slika 15: Stopnja brezposelnosti po ILO na Irskem in v Sloveniji med letoma 1999 in 2010

Vir: Eurostat, Unemployment rates, 2011g.

3.8 Primerjava Irske in Slovenije po kazalcih konkurenčnosti IMD in WEF

Pomembno vlogo v razpravah o produktivnosti in konkurenčnosti držav igrata Poročilo o globalni konkurenčnosti, ki ga izdaja WEF, ter Letopis svetovne konkurenčnosti, ki ga izdaja IMD.

WEF vsako leto v svojem poročilu o globalni konkurenčnosti predstavi indeks globalne konkurenčnosti, s katerim poizkuša razviti celovito pojmovanje razvoja in razumevanje globalne konkurenčnosti. IMD na drugi strani vsako leto v svojem svetovnem letopisu konkurenčnosti izda indeks svetovne konkurenčnosti, ki pravzaprav kaže na sposobnost držav ustvariti in ohraniti okolje, ki povečuje konkurenčnost podjetij.

Če primerjamo proučevani državi med seboj po globalnem indeksu metodologije WEF med letoma 2004 in 2011, opazimo, da se je Irska vseskozi uvrstila pred Slovenijo. Konkurenčni položaj Irske se je med letoma 2004 in 2006 precej izboljšal, potem pa v letih 2006, 2007 ter 2008 stagniral. Med letoma 2009 in 2011 pa je konkurenčnost Irske po globalnem indeksu konkurenčnosti po metodologiji WEF padla za 7 mest na 29. mesto. Konkurenčni položaj Slovenije se med letoma 2004 in 2006 ni bistveno spremenil, nato pa se je konkurenčnost Slovenije z izjemo leta 2009 konstantno poslabševala. Če je Slovenija za Irsko leta 2004 zaostajala le za 3 mesta, pa je razlika v konkurenčnosti med izbranimi državama 7 let kasneje kar 28 mest.

Tabela 3: Global Competitiveness Index (GCI) Slovenije in Irske po metodologiji WEF med letoma 2004 in 2011

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Irska	30	26	21	22	22	25	29	29
Slovenija	33	32	33	39	42	37	45	57

Vir: WEF, Global Competitiveness Report 2004–2011.

Tudi primerjava držav po svetovnem indeksu metodologije IMD nam pokaže, da je Irska precej bolj konkurenčna država kot Slovenija. V vsakem izmed proučevanih let je dosegla Irska precej boljšo uvrstitev. Med letoma 2004 in 2008 se je Irska uvrščala med 10. in 14. mesto, potem pa je po letu 2008 postopoma padla na 24. mesto v letu 2011. Na drugi strani se je Slovenija med letoma 2004 in 2007 uvrščala med 38. in 43. mesto, leta 2008 in 2009 dosegla izboljšanje konkurenčnosti in zasedla 32. mesto, potem pa v letih 2010 in 2011 močno padla in zasedla šele 51. oz. 52. mesto.

Tabela 4: World Competitiveness Index (WCI) Slovenije in Irske po metodologiji IMD med letoma 2004 in 2011

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Irska	10	12	11	14	12	19	21	24
Slovenija	38	43	39	40	32	32	52	51

Vir: IMD, The World Competitiveness Yearbook 2004–2011.

4 VPLIV SVETOVNE FINANČNE IN GOSPODARSKE KRIZE NA PROUČEVANI DRŽAVI

V zadnjem delu diplomske naloge bom na kratko predstavil značilnosti svetovne finančne in gospodarske krize ter poizkusil pokazati, kako sta bili obe državi pripravljeni nanjo, na kakšen način je gospodarska kriza obe državi prizadela ter zakaj, predvsem pa, na kakšen način in s katerimi prijemi se Irska in Slovenija izvijata iz težav, ki jih je prinesla sodobna svetovna finančna in gospodarska kriza.

4.1 Značilnosti finančne in gospodarske krize

Gospodarska kriza je pravzaprav velika sprememba v celotnem ekonomskem sistemu. Odvija se po fazah, in sicer od začetka krize, preko vzpona in vrhunca pa do njenega konca Northaus & Samuelson (2002) glavne značilnosti gospodarske krize opišeta takole:

- močno upadejo potrošniški nakupi, zaloge trajnih dobrin pa se nepričakovano povečajo. Podjetja se odzovejo na zmanjšanje proizvodnje, zaradi česar pade realni BDP, zaradi tega pa upade tudi investicijska aktivnost podjetij;
- zmanjša se povpraševanje po delu, kar je moč opaziti kot skrajšanje povprečnega delovnega tedna, čemur sledita odpuščanje zaposlenih in višja brezposelnost;
- zaradi znižanega povpraševanja po surovinah se njihove cene znižajo;
- v recesiji močno upadejo poslovni dobički podjetij. Odziv vlagateljev na poslovni zastoj ima za posledice znižanje cen delnic;

- običajno v gospodarski krizi padejo tudi obrestne mere zaradi zmanjšanja povpraševanja po kreditih.

Točne definicije izraza finančna kriza pravzaprav ni mogoče najti. Kljub vsemu pa je najpogostejše pod pojmom finančna kriza razumljena bančna, dolžniška ali pa valutna kriza. Ne glede na različna pojmovanja finančne krize pa Mrak (2002, str. 573) njene lastnosti opredeli takole:

- napihnjene vrednosti premoženja in nerealni devizni tečaj domače valute
- nenadna izguba zaupanja v domačo valuto in bančni sistem
- prekinjen dostop domačih subjektov do tujih virov financiranja
- prisotnost slabosti finančnega sektorja in strukturnih problemov v državi
- veliki padci vrednosti premoženja in propad številnih poslovnih subjektov (finančnih in nefinančnih)

4.2 Finančna in gospodarska kriza na Irskem in v Sloveniji

Da bi bolje razumeli, kako je svetovna finančna in gospodarska kriza prizadela Irsko in Slovenijo, si najprej pogledjmo, kako sta bili ti državi nanjo sploh pripravljeni.

Izhodišče obeh držav pred nastopom svetovne finančne in gospodarske krize je bilo v obeh proučevanih državah dobro. Tako Irska kot Slovenija sta v svojem gospodarskem okolju veljali za zgodbi o uspehu. Kljub vsemu pa je bila gospodarska rast na Irskem v primerjavi s Slovenijo precej bolj nezdrava in napihnjena.

Irska, ki so jo še pred tremi leti spoštljivo imenovali »keltski tiger«, je veljala za vzorno članico evrskega območja. Eksploziven gospodarski, družbeni in socialni razvoj, pravi »gospodarski čudež«, ki ga je otoška država doživela v desetletju pred izbruhom svetovne gospodarske krize, je mnogim evrokratom rabil kot dokaz blaginje, ki jo prinaša članstvo v Evropski uniji in ki po njihovem bolj ali manj samodejno čaka tudi nove članice, ko se bodo pridružile EU (Kocbek, 2010).

Irska je v času gospodarskega čudeža postala ena največjih izvoznih računalniškega softvera na svetu. Še vedno so tu vodstva evropskih podružnic vrste največjih koncernov na svetu, kakršni so Pfizer, Dell, Google ali Intel. Vsa ta podjetja, z domačim letalskim prevoznikom Ryanair vred, zagotavljajo, da je izvoz irskega gospodarstva še naprej na razmeroma visoki ravni.

Pred krizo je irsko gospodarstvo doživelo nesluten razvoj, njegovo nezdravo rast pa nadvse nazorno kaže povečevanje obsega poslovanja največje banke v državi, Bank of Ireland. Banka, ki je bila ustanovljena leta 1783, je potrebovala celih 221 let rasti, da je njena bilančna vsota dosegla 100 milijard evrov. Za naslednjih 100 milijard evrov bilančne vsote pa so

Irci potrebovali samo štiri leta (Grah, 2010).

V Sloveniji se je v času vzpona, predvsem v letih 2007 in 2008, izvoz povečeval po 25 % na letni ravni, kar je najpomembnejša priprava na krizo. Raven javnega dolga, kot druga dobra rezerva, je bila zelo nizka, kar nam je omogočilo ugodno zadolževanje v času krize. Tretja rezerva pa so bili ukrepi za povečanje konkurenčnosti javnega sektorja in odpravljanje birokratskih ovir. Marko Voljč, izvršni direktor belgijske KBC za Srednjo in Vzhodno Evropo in nekdanji prvi mož NLB, ter Dušan Mramor, dekan na ljubljanski ekonomski fakulteti, se strinjata, da je bila Slovenija v času vzpona zgodba o uspehu, vendar je počivala na uspehih minulih let, zato je leta 2009 prišlo prebujenje, ki je šokiralo ljudi. Strinjata se, da je potrebno razloge za težave iskati predvsem doma. Zaključimo lahko, da je Slovenija krizo dočakala v dobri kondiciji, z lepimi izhodišči za razmeroma neboleč izhod iz nje, pa jih je v celoti zapravila (Slovenija je bila na krizo nepripravljena, 2011).

V prvi polovici leta 2008 se je na Irskem začelo obdobje recesije. Minili so dnevi »keltskega gospodarskega tigra«, nadomestili so jih dnevi gospodarske negotovosti. Glavne razloge za irsko gospodarsko krizo je moč iskati v mednarodni posojilni krizi, šibki potrošniški porabi, rekordno visokih cenah nafte in močnem evru, občutnemu padcu nepremičninskega trga in gradbeništva, razmere pa sta zaostriili še svetovna gospodarska kriza in recesija glavnih trgovinskih partneric Irske.

Konec lanskega leta je bila Irska drugo največje krizno žarišče evrskega območja. Slabše kakor na Irskem je bilo samo še v Grčiji. Proračunski primanjkljaj se je povzpел do vrtočglavih 32 % bruto domačega proizvoda. Mrzlična gradbena dejavnost, podprta z eksplozivnim razvojem bančnega sektorja in financirana s cenenimi hipotekarnimi krediti, je ob izbruhu svetovne finančne krize jeseni 2008 trčila ob svoje meje. Pok irskega nepremičninskega balona je najprej potopil banke, zdaj pa grozi, da bo državo pahnili v čedalje hitreje se vrtečo, nazadnje neobvladljivo spiralo dolgov (Grah, 2010).

Irska velja za eno izmed držav, ki jih je svetovna gospodarska kriza najbolj prizadela. V zadnjem desetletju so Irci dali velik pomen razvoju nepremičninskega oz. stanovanjskega trga, saj so v njem videli veliko gospodarsko priložnost. Žal pa je največji in glavni razlog za recesijo na Irskem ravno padec proizvodnje v gradbeništvu, ki je v primerjavi z ZDA, Veliko Britanijo in Španijo mnogo bolj izrazit. Cene nepremičnin so namreč na Irskem naraščale mnogo hitreje kot v drugih državah, zato so korekcije cen toliko večje in imajo tudi večje posledice za celotno gospodarstvo. Kljub vsemu je potrebno dodati, da so se na Irskem že pred nastopom finančne krize srečevali z nepremičninskim problemom.

Razlogov, zakaj so cene nepremičnin na Irskem tako hitro naraščale, je več. Veliko povečevanje delovnih mest, dvig realnih dohodkov prebivalstva, povečanje števila prebivalstva, imigracije, nizke obrestne mere, radodarno kreditiranje bank, nizka inflacija in ukinitev davka na lastnino so le nekateri izmed njih. Po drugi strani pa ima zasluge za

takšno rast cen tudi irska vlada s svojo nerazumno politiko subvencioniranja bogatih ljudi, ki so bili deležni raznoraznih davčnih olajšav (olajšave za investicije v središču mesta, za gradnjo vikendov in vil, olajšave pri davku na kapital). Vzrok za dvig cen nepremičnin, predvsem v prestolnici, kjer je velik naval delovne sile, pa je tudi slaba infrastruktura, ki sili ljudi k bivanju čim bližje službi (Herman, 2004, str. 37).

Od izbruha krize so cene nepremičnin padle za 50 do 60 odstotkov, in mnogi Irci, ki so v zadnjem desetletju najemali cenene stanovanjske hipotekarne kredite, so danes do vratu zadolženi. Številke so strašljive: na Irskem je praznih okoli 350.000 hiš, kar je ena petina celotnega stanovanjskega fonda. Obiskati je mogoče cela naselja novozgrajenih hiš in stanovanj, ki so popolnoma prazna, ker v njih ne živi nihče. O mrzlični stanovanjski gradnji marsikaj pove podatek, da so kar tretjino vseh stanovanj zgradili v preteklih desetih letih (Caharijas, 2011).

Svetovna finančna kriza pa ni prizanesla niti Sloveniji. Seveda razmere niti približno niso primerljive s tistimi v ZDA, Veliki Britaniji, Španiji in na Irskem ter v Grčiji, kljub vsemu pa jih le ne gre podcenjevati.

Velik vpliv na stanje v naši državi in na delovanje slovenskih podjetij ima zlasti položaj naših mednarodnih poslovnih partneric (Damijan, 2011). Slovenija je takoj občutila njihovo krizo, saj ima majhno in odprto gospodarstvo, katerega izvoz predstavlja okrog 70 % BDP. Zaviranje rasti slovenskega gospodarstva lahko tako pripišemo v veliki meri zmanjšanju povpraševanja iz držav, ki so naše najpomembnejše trgovinske partnerice (predvsem Nemčija). Zmanjšala so se naročila, v nekaterih primerih celo do te mere, da naročil niti bilo ni, zaloge so se kopičile, zaradi navedenih razlogov pa so se morala nekatera podjetja odločiti za skrajšanje delovnega časa, mnoga pa celo za odpuščanja (Tomič, 2009, str. 34).

Podobno kot na Irskem so se tudi v Sloveniji pokazale težave na nepremičninskem trgu. Od osamosvojitve Slovenije dalje se je trg nepremičnin precej razvil. Relativno stabilna gospodarska rast, naraščanje produktivnosti in upadanje brezposelnosti, relativno nizka inflacija in obrestne mere so botrovali k dobri razvitosti trga. V tem obdobju je bil trg stanovanjskih nepremičnin povsem v znamenju ponudbe, ki je zaradi presežnega povpraševanja narekovala višje cene stanovanj (Geodetska uprava Republike Slovenije, 2009, str. 6). Zaradi tega so investitorji pospešeno vstopali na trg, saj je gradnja stanovanj postala izredno donosna dejavnost.

Divja gradnja je povzročila neravnovesje med ponudbo in povpraševanjem. V prvem polletju leta 2008 se je povpraševanje po stanovanjskih nepremičninah naenkrat močno zmanjšalo. Svetovna gospodarska kriza je vplivala tudi na zmanjšanje dostopnosti do stanovanjskih kreditov. Ob že doseženih visokih nivojih cen so se spremenila tudi tržna pričakovanja kupcev glede nadaljnjega gibanja cen. Napoved o poglobljanju gospodarske krize in ugibanje o prenapitjenosti cen nepremičnin sta bistveno podaljšala čas prodaje

nepremičnin in vplivala na močan upad prometa z nepremičninami. Investitorji oz. prodajalci so se tako prvič od vzpostavitve nepremičninskega trga pri nas znašli pred problemom presežne ponudbe (Geodetska uprava Republike Slovenije, 2009, str. 4–5).

4.3 Načini reševanja in spopadanja Irske in Slovenije s finančno in gospodarsko krizo

Trenutno situacija ni rožnata v nobeni državi. Tako Irska kot tudi Slovenija se zavedata težav, s katerimi se soočata. Časa za ukrepanje ni veliko in potrebne so takojšnje spremembe.

Makroekonomski podatki po mnenju dekana ljubljanske ekonomske fakultete g. Dušana Mramorja niso tako slabi, ga pa skrbijo trendi poslabšanja razmer in vzdušje v družbi, ki ni pripravljena na nujno potrebne spremembe. Meni, da vemo, kaj moramo storiti, a tega ne znamo uresničiti (Slovenija je bila na krizo nepripravljena, 2011).

Da so problemi in rešitve zanje znani, se strinja tudi izvršni direktor belgijske KBC za Srednjo in Vzhodno Evropo Marko Voljč. Manjkata politična in družbena volja, da bi naredili spremembe, saj se ljudje v Sloveniji otepajo vsega, kar bi oklestilo njihove privilegije. A brez znižanja življenjskega standarda na kratek rok po mnenju Voljča ne bo šlo.

Eden od problemov, ki ga mora Slovenija takoj rešiti, je po mnenju Mramorja dolgoročna fiskalna vzdržnost. Rešiti moramo problem staranja prebivalstva in dati finančnim trgov signal, da je fiskalna prihodnost Slovenije varna. Potrebno bo tudi znižanje primanjkljaja, pri čemer moramo biti zelo pozorni, da bomo znižali tiste postavke, ki imajo najmanjši multiplikativni učinek na bruto domači proizvod, na primer plače, socialne transferje in materialne stroške. Mramor ne vidi več veliko prostora za dodatno znižanje davkov. Znižanje davkov po njegovem mnenju niti ne sme biti edini ukrep za rešitev nastalih razmer, saj potrebujemo celoten paket ukrepov.

Vlada Republike Slovenije je tako že novembra 2008 ustanovila krizno skupino ključnih ministrov za aktiven boj proti finančni in gospodarski krizi. V začetku je bila njena temeljna naloga oblikovanje ukrepov za ublažitev vpliva krize na slovensko gospodarstvo, v zadnjem času pa se posveča predvsem strategiji izhoda iz krize in okrevanju gospodarstva po njej. Skupina je oblikovala dva svežnja ukrepov za ublažitev posledic finančne in gospodarske krize. Sprejeta je bila serija ukrepov, namenjenih finančnemu sektorju, gospodarstvu ter javnemu sektorju. Pripravljene so bile tudi smernice za izboljšanje črpanja sredstev kohezijskih politik. Ob oblikovanju ukrepov se je skupina zavedala, da morajo le-ti s svojimi učinki pomagati ljudem in so zamišljeni tako, da državljanom Republike Slovenije nudijo pomoč pri preživljanju finančne in gospodarske krize (Služba vlade Republike Slovenije za razvoj in evropske zadeve, 2011). Zaradi poslabšanih gospodarskih razmer se je Slovenija ob ukrepih za omilitev finančne in

gospodarske krize lotila tudi korenitejših strukturnih ukrepov. Vlada Republike Slovenije je 1. oktobra 2009 sprejela gradivo o strukturnih prilagoditvah v letih 2010 in 2011. V začetku februarja 2010 pa je vlada sprejela še slovensko izhodno strategijo 2011–2013.

Tako sta bila sprejeta dva svežnja ukrepov, prvi sveženj decembra 2008 in drugi sveženj februarja 2009. Prvi sveženj ukrepov je bil usmerjen predvsem v povečanje likvidnosti v bančnem sistemu, zagotavljanju dodatnih spodbud gospodarstvu, zmanjševanju javne porabe in ohranjanju delovnih mest. Drugi sveženj pa sestavljajo predvsem dodatni ukrepi s področja financ in likvidnosti podjetij, ukrepi s področja trga dela, vseživljenjskega učenja in socialne varnosti, ukrepi za spodbujanje trajnostnega razvoja ter ukrepi za izboljšanje koriščenja kohezijskih sredstev (Služba vlade Republike Slovenije za razvoj in evropske zadeve, 2011).

Svežnja ukrepov vsebujeta naslednje ukrepe (Služba vlade Republike Slovenije za razvoj in evropske zadeve, 2011):

Ukrepi, namenjeni finančnemu sektorju, vsebujejo:

- posojila kreditnim institucijam, zavarovalnicam, pozavarovalnicam in pokojninskim družbam,
- izdajanje poroštev Republike Slovenije,
- izdajo nove referenčne obveznice,
- jamstveno shemo bankam za splošno kreditiranje,
- dokapitalizacijo SID banke.

Ukrepi, namenjeni gospodarstvu, določajo:

- zvišanje olajšave za investiranje v opremo in neopredmetena sredstva,
- dodatne olajšave na področju vlaganj v prevozna sredstva,
- povišanje zneska trošarin za energente,
- subvencioniranje polnega delovnega časa ob zagotavljanju dela za krajši delovni čas,
- znižanje sejin in nagrad v javnih podjetjih in drugih gospodarskih družbah, ki so v delni ali celotni neposredni ali posredni lasti Republike Slovenije,
- sofinanciranje nakupa nove tehnološke opreme,
- garancije za zavarovanje bančnih kreditov s subvencionirano obrestno mero,
- sofinanciranje razvojno-investicijskih projektov,
- družbo tveganega kapitala,
- povečanje sredstev za spodbujanje tehnološkega razvoja in raziskovalno-razvojnih projektov v podjetjih,
- informacije in aktivnosti Zavoda RS za zaposlovanje za delodajalce,
- individualna poročstva države za zadolževanje podjetij,
- pomoč male vrednosti ter sofinanciranje vlaganj v strateške projekte s področij čiste in

tehnološko napredne industrije.

Poleg zgoraj naštetih ukrepov finančnemu sektorju in gospodarstvu pa je Slovenija sprejela tudi ukrepe, namenjene javnemu sektorju ter prebivalstvu. Ukrepi, namenjeni javnemu sektorju, obsegajo energetska sanacija objektov v javni lasti ter izgradnjo širokopasovnih povezav za javne ustanove. Ukrepi, namenjeni prebivalstvu, pa krepijo programe aktivne politike zaposlovanja, zagotavljajo socialno varnost v okviru že obstoječega sistema socialne varnosti, sofinancirajo usposabljanja in izobraževanje zaposlenih in brezposelnih ter mladih (absolventov), ki šele vstopajo na trg dela, določajo prezaposlovanje delavcev na perspektivna delovna mesta, samozaposlovanje ter podpirajo razvojne projekte, kot je npr. socialno podjetništvo.

Tudi na Irskem so se problemov lotili hitro in učinkovito. Irska velja do sedaj za edini primer uspešnega reševanja iz današnje ekonomske krize. Ukrepi, ki jih je uresničila irska vlada, so bili posrečeni in so pripeljali do tega, da danes država izplačuje svoj dolg (Mašanović, 2011). Najbolj viden je uspeh izvoza, ki so danes celo večji od časov pred krizo. Irska ministrica za evropske zadeve Lucinda Creighton pravi, da je Irska imela probleme v svoji državni strukturi, ki se ni razvijala. Nihče ni imel poguma, da bi se spopadel z rastočimi problemi. Prišli pa so do kritične točke, ko se niso mogli več izogniti reformam. Vlada je morala ukrepati. Zavedali so se, da morajo na problem odgovoriti jasno, transparentno in odločno. Z novimi reformami so racionalizirali vse javne sektorje in ljudem jasno povedali, da si bodo morali vsi skupaj zategniti pasove (Forčič, 2011).

Tako so 24. novembra 2010 sprejeli strog varčevalni načrt za prihodnja tri leta, imenovan The National Recovery Plan 2011–2014. Varčevalni program je bil tudi pogoj, da je lahko Irska pridobila pomoč od Evropske centralne banke ter Mednarodnega denarnega sklada v višini 85 milijard EUR. Program vsebuje naslednje strategije in ukrepe (Department of Finance – Department of Public Expenditure and Reform, 2011):

Strategija za uskladitev proračuna:

- zmanjšanje porabe za 10 milijard EUR in povečanje davčnih prihodkov za 5 milijard EUR v naslednjih 4 letih,
- da dokažejo, da mislijo resno, bodo samo v letu 2011 zmanjšali porabo za 6 milijard EUR,
- zmanjšanje proračunskega primanjkljaja na 9,1 % BDP v letu 2011 ter pod 3 % do leta 2014.

Ukrepi za izboljšanje konkurenčnosti, gospodarske rasti in zaposlenosti:

- znižanje minimalne plače na uro za 1 EUR na 7,65 EUR,

- reforma pokojninskega sistema,
- zagotoviti ljudem, ki so izgubili službe, čimprejšnjo vrnitev na delovna mesta,
- znižanje stroškov porabe energije podjetij in razvoj obnovljivih virov energije,
- razvoj tehnološke infrastrukture, še posebej naslednje generacije širokopasovnih omrežij,
- znižanje stroškov najemnin v zasebnem in javnem sektorju,
- izboljšati učinkovitost javne administracije

Ukrepi za ureditev državnih izdatkov:

- znižanje izdatkov za 7 milijard EUR do leta 2014, tako da bodo izdatki primerljivi tistim iz leta 2007,
- znižanje stroškov plač v javnem sektorju, pokojnin, socialnih prejemkov in javnih storitev,
- varčevanje pri socialnih izdatkih za socialno varstvo skozi okrepljene ukrepe za nadzor, strukturnimi reformami ter reaktivacijo trga dela,
- zmanjšanje števila zaposlenih v javni upravi za 24.750 ljudi na nivoje leta 2005,
- znižanje plač v javnem sektorju v vrednosti 1,2 milijarde EUR do leta 2014,
- vpeljava pokojninskih odbitkov za upokojujence, ki so bili zaposleni v javni upravi.

Davčni ukrepi:

- ohranitev korporacijskega davka na sedanji stopnji 12,5 %,
- vpeljava sprememb v davku na pokojnine,
- okrnitev vrste davčnih izdatkov,
- dvig splošnega davka (VAT) iz sedanjih 21 % na 22 % v letu 2013 in na 23 % v letu 2014,
- dvig cene ogljika in ogljikovih vlaken iz sedanjih 15 EUR/tono na 30 EUR/tono,
- reforma davka na kapitalski dobiček in davka na kapitalske prevzeme.

SKLEP

Dandanes je v svetu vedno bolj v ospredju moč oziroma pomembnost ter prepoznavnost. Da le-to države dosežejo, morajo biti bodisi visoko razvite bodisi imajo zaradi svoje velikosti ali zaradi kakšnih drugih naravnih danosti neko pomembno vlogo. Evropa, ki je razdeljena na številne majhne države, se tako ne more postaviti ob bok ostalim večjim in z naravnimi bogastvi založenimi gospodarstvi. Tako išče svojo vrzel v razvitosti in tudi njihova industrija temelji na proizvajanju visokotehnoloških izdelkov z večjo dodano vrednostjo.

Majhni narodi so bili dolgo politično in gospodarsko zapostavljeni. Praviloma so živeli na

zapostavljenih območjih in gospodarska nerazvitost je prispevala k temu, da so ostajali politično odvisni od svojih močnih sosed. Najboljši primer za to so Irci, ki so se zaradi gospodarske nerazvitosti in revščine začeli množično odseljevati v Ameriko. Gospodarska nerazvitost je zaznamovala Irsko tudi v desetletjih, ko se je že uveljavila kot samostojna država. V tistem času so imeli predvsem le svojo državo, svojega dostojanstvenega življenja pa v večji meri ne. Po vstopu v EU je Irska iz nerazvite države postala ena najdinamičnejših in najnaprednejših držav v EU. Keltski tiger, kot imenujejo Irsko, je z ustrezno fiskalno in monetarno politiko izkoristil možnost izvoza svojih proizvodov na veliko evropsko tržišče.

Irsko gospodarstvo je izkoristilo osebno potrošnjo, razvoj gradbeništva in tuja vlaganja, tako da je vse do sodobne gospodarske krize Irska veljala za gospodarsko drugo najbolj razvito državo Evropske unije, takoj za Luksemburgom. Strokovnjaki ocenjujejo, da je največji irski adut za njeno uspešno gospodarsko rast izobraženo prebivalstvo in večja vlaganja sredstev v srednje in visoko šolstvo. Drugo pomembno dejstvo za gospodarsko rast je tudi relativno mlado prebivalstvo, še posebej v primerjavi z ostalo Evropo. Tako nimajo težav s pokojninskimi reformami, s katerimi se trenutno ubadajo skoraj vse države EU.

Razlogov za močan gospodarski razvoj je gotovo več. Na eni strani so seveda razni zunanji razlogi, kot je to Evropska unija, ki nudi skupni trg in omogoča vsem enake možnosti vstopanja na ta trg – tudi majhnim, obrobim državam. Podobni zunanji dejavnik je tudi sodobna tehnologija. Dodaten razlog za uspešen razvoj je morda tudi večja prilagodljivost in odprtost Ircev, saj so se tudi v zgodovini morali vedno znova prilagajati in živeti s spremembami. Prav gotovo pa je daleč najpomembnejši dejavnik irskega uspeha nacionalni sporazum, ki ga zmorejo le najbolj zrele in stabilne države.

Slovenijo velikokrat primerjajo z Irsko zaradi njene zgodbe o uspehu. In ko tako primerjamo Irsko s Slovenijo, lahko najdemo številne skupne točke. Tudi Slovenija je majhna država, podobno kot Irska se je ukvarjala z nadvlado močnejših držav. Ima sposobno delovno silo, pa čeprav nas v zadnjem času vse bolj omejuje staranje le-te. Izobrazbena struktura je relativno dobra. Tudi okolje ni tako prijazno do novih investicij kot na Irskem. Glavna težava pa je predvsem v tem, da državna politika ne najde take konsolidacije, kot jo je na Irskem. Če bo Sloveniji uspelo tudi to, pa lahko vsekakor tudi Slovenija doživi t. i. gospodarski čudež.

Danes, v obdobju svetovne gospodarske krize, se Irska ponovno srečuje s hudimi gospodarskimi težavami. Težave so tako hude, da je Irska danes uvrščena v skupino držav z največjimi gospodarskimi problemi, ki jih je ekonomska javnost poimenovala PIIGS. Tudi Slovenija ima velike finančne in gospodarske težave. Obe državi sta že sprejeli nekatere ukrepe za izhod iz krize. Kako bodo sprejeti ukrepi vplivali na njun izhod, pa bo pokazal čas.

LITERATURA IN VIRI

1. Borovac, V. (1998). Irska zgodba o uspehu. *Raziskovalec*, XXVIII(1998), 2.
2. Bole, et al. (2011). *Kar nekaj vzpodbudnih gibanj ob prehodu v 2011*. Ljubljana: Ekonomski inštitut.
3. Brinovec, S. (1998). *Geografija Evrope*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
4. Caharijas, D. (2011, 22. januar). Reportaža z Irske: Spotikanje ob stopinje pobeglega tigra. *Delo*. Najdeno 19. novembra na spletnem naslovu <http://dnevnik.si/objektiv/reportaza/1042419015>
5. Central Statistics Office (2011, 15. september). Population and Migration Estimates. Najdeno 8. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.cso.ie/releasespublications/documents/population/current/popmig.pdf>
6. Crotty, W., & Schmitt E. D., (1998). *Ireland and the politics of change* (1st ed.). Harlow: Pearson Education Limited.
7. Crotty, W., & Schmitt E. D., (2002). *Ireland on the world stage* (1st ed.). Harlow: Pearson Education Limited.
8. Čirjaković, et al. (2011). *Sloveniji za 20. rojstni dan – slovenski statistiki*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
9. Česen, T. (2010). *Analiza trendov na trgu dela v Sloveniji 2007–2009. Gospodarska gibanja*. Ljubljana: Ekonomski inštitut pravne fakultete.
10. Damijan, J. (2011, 27. avgust). Kaj bo Merklova povedala Pahorju. *Delo*. Najdeno 19. novembra na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/objektiv/vec_vsebin/1042468314
11. Department of Finance – Department of Public Expenditure and Reform (2011). National Recovery Plan 2011–2014. Najdeno 15. septembra na spletnem naslovu <http://www.budget.gov.ie/RecoveryPlan.aspx>
12. *Enterprise Ireland* (2011). Najdeno 2. septembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.enterprise-ireland.com>
13. European Commission (2011). Innovation Union Competitiveness Report 2011. Najdeno 2. septembra na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm?pg=executive-summary&section=competitiveness-report&year=2011
14. Eurostat. (2011a). European statistical office. Foreign direct investments. Najdeno 2. septembra na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Foreign_direct_investment_statistics
15. Eurostat. (2011b). European statistical office. General government deficit/surplus.

- Najdeno 2. septembra na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcod e=teina200>
16. Eurostat. (2011c). European statistical office. Immigration and emigration. Najdeno 2. septembra na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant _population_statistics
  17. Eurostat. (2011d). European statistical office. Inflation rates. Najdeno 2. septembra na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=e n&pcode=tsieb060>
  18. Eurostat. (2011e). European statistical office. Real GDP growth rate. Najdeno 2. septembra na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcod e=tsieb020>
  19. Eurostat. (2011f). European statistical office. Tertiary educational attainment. Najdeno 2. septembra na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tertiary_education_stati stics
  20. Eurostat. (2011g). European statistical office. Unemployment rates. Najdeno 2. septembra na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Unemployme nt_rates_EU-27,_EA-17,_US_and_Japan,_seasonally_adjusted,_January_2000_-_ _April_2012.PNG&filetimestamp=20120601082043
  21. Evropska komisija. (2009, 24. marec). Pet držav članic s previsokim proračunskim primanjkljajem. Najdeno 2. septembra na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/news/economy/090324_1_sl.htm
  22. Forčič, V. (2011, 21. oktober). Kako Irska premaguje krizo in kaj irska ministrica meni o rezih za šolstvo. *Slomedia*. Najdeno 18. novembra na spletnem naslovu <http://www.slomedia.it/kako-irska-premaguje-krizo-in-kaj-irska-ministrice-meni-o-rezih-v-solstvu>
  23. Geodetska uprava Republike Slovenije. (2009, marec). *Letno poročilo o slovenskem nepremičninskem trgu za leto 2008*. Ljubljana: Geodetska uprava Republike Slovenije.
  24. Government of Ireland. (2001). *Facts about Ireland*. Dublin: Department of Foreign Affairs.
  25. Grah, M. (2010, 18. november). Guverner irske centralne banke pričakuje več deset milijard pomoči. *Delo*. Najdeno 18. novembra na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/guverner-irske-centralne-banke-pricakuje-vec-deset-milijard-pomoci.html>

26. Herman, A. (2004). *Razcvet irskega gospodarstva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
27. IMD. (2004). *The World Competitiveness Yearbook 2004*. Lausanne: IMD.
28. IMD. (2005). *The World Competitiveness Yearbook 2005*. Lausanne: IMD.
29. IMD. (2006). *The World Competitiveness Yearbook 2006*. Lausanne: IMD.
30. IMD. (2007). *The World Competitiveness Yearbook 2007*. Lausanne: IMD.
31. IMD. (2008). *The World Competitiveness Yearbook 2008*. Lausanne: IMD.
32. IMD. (2009). *The World Competitiveness Yearbook 2009*. Lausanne: IMD.
33. IMD. (2010). *The World Competitiveness Yearbook 2010*. Lausanne: IMD.
34. IMD. (2011). *The World Competitiveness Yearbook 2011*. Lausanne: IMD.
35. Ida Ireland. (2012a, februar). Ireland Vital Statistics. Corporation Tax. Najdeno 5. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.idaireland.com/news-media/publications/library-publications/ida-ireland-publications/Vital%20Statistics%20February%202012.pdf>
36. Ida Ireland. (2012b, februar). Ireland Vital Statistics. Population by Age Group. Najdeno 5. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.idaireland.com/news-media/publications/library-publications/ida-ireland-publications/Vital%20Statistics%20February%202012.pdf>
37. Irish Times (2010, 28. november). *Ireland to receive €85 billion bailout at 5,8 % interest rate*. Najdeno 18. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.irishtimes.com/newspaper/breaking/2010/1128/breaking1.html>
38. Information Society Commission. (2002). *Building the Knowledge Society*. Dublin: Information Society Commission.
39. Jesenko, J., & Jesenko, M. (2005, december). Na znanju temelječe gospodarstvo. Najdeno 18. avgusta na spletnem naslovu <http://organizacija.fov.uni-mb.si/index.php/organizacija-si/article/viewFile/286/268>
40. Kocbek, D. (2010). Keltski tiger cvili. *Mladina*. Najdeno 19. novembra na spletnem naslovu http://www.mladina.si/tehdnik/201040/keltski_tiger_cvili
41. Kenda, A. (2002, 21. november). Slovenija se mora osredotočiti. *Finance*. Najdeno na spletnem naslovu <http://www.finance.si/35690/Slovenija-se-mora-osredoto%C4%8Diti>
42. Kenda, V., & Bobek, V. (2003). *Osnove mednarodnih ekonomskih odnosov*. Maribor: Ekonomsko poslovna fakulteta.
43. Komisija Evropskih skupnosti. (2007, 24. maj). *Predstavitev evra v Sloveniji. Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru, Odboru regij in Evropski centralni banki*. Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti.
44. Lazarević, Ž. (1997). *Slovensko gospodarstvo v prvi Jugoslaviji*. Ljubljana: Modrijan.
45. Leunig, R. (1998). *The Challenge of European Union Membership; The Challenge of Irish experience with former accession to the European Union*. Ljubljana: Družboslovne razprave.

46. Lukač, I. (1998). *Vloga IDA (Industrial Development Agency of Ireland) pri pospeševanju neposrednih tujih investicij na Irsko*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
47. Malačič, J. (2000). *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
48. Mašanović, B. (2011, 15. julij). Irska vztraja »na pravi poti«. *Delo*. Najdeno 15. septembra na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/makromonitor/irska-vztraja-na-pravi-poti.html>
49. *Ministri sklenili – Irska bo prejela 85 milijard evrov*. Najdeno 15. septembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.rtv Slovenija.si/evropska-unija/ministri-sklenili-irska-bo-prejela-85-milijard-evrov/245016>
50. Ministrstvo za gospodarstvo RS (2006, 6. julij). Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2007–2013. Najdeno 15. septembra na spletnem naslovu <http://www.japti.si/resources/files/doc/dokumenti-pravne-podlage/dpk-program-sprejet-060706.pdf>
51. Mrak, M. (2002). *Mednarodne finance*. Ljubljana: GV Založba.
52. Northaus, W. D., & Samuelson, P. A. (2002). *Ekonomija*. Ljubljana: GV Založba.
53. O'Rourke, Tony. (2003). Cvetoče gospodarstvo, blaginja, polna zaposlenost in mladi potrošniki – nova podoba irskega oglaševanja. *MM* (23)2003, 262.
54. Pavšič, M. (1999). Zeleni otok drži prihodnost za rep. *Manager*, 4.
55. Pečar, J. (1998): Sodobne migracije in kriminologija. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 4 (1), 12.
56. Poslovni utrip (2007, 5. november). Neposredne tuje investicije v Sloveniji in EU. Najdeno 15. septembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.poslovni-utrip.si/2007/11/neposredne-tuje-investicije-v-sloveniji-in-eu/>
57. Prinčič, J. (1997). *Slovensko gospodarstvo v drugi Jugoslaviji*. Ljubljana: Modrijan.
58. Reilly, G. (2004, 21. januar). Economic globalisations: Ireland in the EU – 1973–2003. *Acta geographica Slovenica*, 44-1, 47–48.
59. Rojec, M. (1990). Pospeševanje tujih investicij. Irske izkušnje in sporočila za nas. *IB-Revija*, 24 (6), 3–10.
60. Slapnik, S. (2004). *Gospodarski razvoj Irske po vstopu v Evropsko Unijo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
61. *Slovenija je bila na krizo nepripravljena* (2011, 14. oktober). *Delo*. Najdeno 19. novembra na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/makromonitor/fdi-summit-slovenija-je-bila-na-krizo-nepripravljena.html>
62. Služba vlade Republike Slovenije za razvoj in evropske zadeve. (2011). Ukrepi vlade Republike Slovenije proti finančni in gospodarski krizi. Najdeno 21. novembra na spletnem naslovu http://www.svrez.gov.si/si/teme_in_projekti/izhod_iz_krize/aktivno_proti_financi_in_gospodarski_krizi/ukrepi_vlade_republike_slovenije_proti_financi_in_gospodarski_krizi

rizi/

63. Sočan, L. (2004). Inovacijsko razvojno okolje Irske, Finske in Slovenije. V *Prihodnost Slovenije v EU*. Ljubljana: Forum 21.
64. Statistični urad Republike Slovenije. (2010, november). *Kazalniki trajnostnega razvoja za Slovenijo. Druga, posodobljena izdaja*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
65. Tomič, A. (2009). *Globalna finančna kriza, njen vpliv na poslovanje največjih svetovnih bank ter ameriško in evropsko gospodarstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
66. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2005, 23. junij). *Strategija razvoja Slovenije*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
67. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2007, 6. marec). Učinek prevzema evra na inflacijo v Sloveniji. Najdeno 18. avgusta 2011 na spletnem naslovu http://www.stat.si/doc/evro/Ucinek-prevzema-evra-na-inflacijo_05mar07.pdf
68. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2008, april). *Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2008*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
69. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2011a). *Ekonomsko ogledalo*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
70. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2011b, maj). *Poročilo o razvoju 2011*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
71. Urad Vlade RS za informiranje (2003). *Slovenija in Evropska unija - o pogajanjih in njihovih posledicah*. Ljubljana: Urad Vlade RS za informiranje.
72. WEF. (2003). *The Global Competitiveness Report 2003–2004*. Geneva: WEF
73. WEF. (2004). *The Global Competitiveness Report 2004–2005*. Geneva: WEF
74. WEF. (2005). *The Global Competitiveness Report 2005–2006*. Geneva: WEF
75. WEF. (2006). *The Global Competitiveness Report 2006–2007*. Geneva: WEF
76. WEF. (2007). *The Global Competitiveness Report 2007–2008*. Geneva: WEF
77. WEF. (2008). *The Global Competitiveness Report 2008–2009*. Geneva: WEF
78. WEF. (2009). *The Global Competitiveness Report 2009–2010*. Geneva: WEF
79. WEF. (2010). *The Global Competitiveness Report 2010–2011*. Geneva: WEF
80. WEF. (2011). *The Global Competitiveness Report 2011–2012*. Geneva: WEF
81. Vujović, D. (2006). *Primerjava gospodarske rasti med Irsko in Slovenijo v 90-tih letih*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
82. Zavod Republike Slovenije za statistiko. (1994). *Statistični letopis Republike Slovenije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za statistiko.
83. Žižmond, E., & Strašek, S. (1999). *Ekonomska analiza in politika*. Maribor: Ekonomska poslovna fakulteta.